

# Får göteborgarna inreda sitt eget vardagsrum?

*Medborgardialog - Heden*



Författare

David Hesslegård & Erika Löfquist

Handledare

Mattias Sandberg

Kandidatuppsats i Kulturgeografi

VT 2021

Institutionen för ekonomi och samhälle

Avdelningen för Kulturgeografi

Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet



**GÖTEBORGS UNIVERSITET**  
**HANDELSHÖGSKOLAN**

Uppsats/Examensarbete: 15 högskolepoäng  
Nivå: Kandidat  
Kurs: KGG320  
Termin/år: VT 2021  
Handledare: Mattias Sandberg  
Examinator: Charlotta Capitaó Patrao

Nyckelord: Citizen, participation, collaborative, planning, democracy, social inclusion, urban planning, public space, Gothenburg

---

## ABSTRACT

Since the emergence of communicative planning theory, concepts such as citizen dialogue and citizen participation have taken a greater place in urban development. It is a common belief that through communicative planning, citizens are given an increased political influence. Many cities today face major problems such as rapid population growth and housing shortages as a result of increased urbanization. An important issue that arises in this process is how public spaces within the city should be used and developed. This paper is a case study of this process in Gothenburg. The thesis studies the conditions for citizen participation in the planning process through citizen dialogue. In addition to this, it is analyzing what citizens see as development opportunities for the public space and how this can be in opposition with the function of the public space today. The analysis is based on Sherry R. Arnstein's "A Ladder of Citizen Participation" and SKL's "delaktighetstrappa". The thesis concludes that the City of Gothenburg has created relatively good conditions for participation in the planning process of Heden, mainly by working proactively. Just like a large number of previous studies show, there are some problems associated with the process, such as representation and influence of power. In the results of the essay, the function of public space and development opportunities relating to public space were described by citizens and other actors mostly by focusing on issues regarding housing, recreational opportunities and accessibility.

---

Institutionen för ekonomi och samhälle  
Handelshögskolan vid Göteborgs universitet  
Viktoriagatan 13, Box 625, 405 30 Göteborg  
031 786 00 00  
es.handels.gu.se

## **Förord**

Vi skulle vilja tacka alla som hjälp oss att genomföra denna studie. Vi vill framförallt tacka vår handledare Mattias Sandberg som alltid varit tillgänglig för stöd och guidning under arbetets gång. Vi vill också tacka alla kurskamrater vilka varit delaktiga i seminarium och bidragit med värdefull och konstruktiv kritik till vår uppsats. Under arbetet med uppsatsen har vi dels fått en fördjupad förståelse för medborgardialoger men även det vetenskapliga skrivandets process.

David Hesslegård & Erika Löfquist 8 juni 2021.

## **Sammanfattning**

Sedan framväxten av kommunikativ planeringsteori har begrepp som medborgardialog och medborgardeltagande tagit större plats inom stadsutvecklingen. Många menar att det är genom medborgardialog man ger medborgare i ett samhälle ökat politiskt inflytande. Många städer står idag inför stora problem såsom snabbt växande befolkningsökning och bostadsbrist till följd av en ökad urbanisering. En viktig fråga som uppkommer i denna process är hur offentliga rum i staden skall användas och utvecklas. Detta arbete är en fallstudie av denna process som idag är aktuell för Heden som ett centralt beläget och omdiskuterat offentligt rum i Göteborg. Uppsatsen studerar vilka förutsättningar för delaktighet medborgarna givits i planeringsprocessen genom medborgardialog. Utöver detta analyseras vad medborgare ser för utvecklingsmöjligheter för det offentliga rummet och hur det kan sättas i kontrast till rummets funktion idag. Analysen för medborgardeltagande utgår ifrån Sherry R. Arnstein's "A Ladder Of Citizen Participation" och SKL:s "delaktighetstrappa". Studiens slutsats är att Göteborgs Stad har skapat relativt goda förutsättningar för delaktighet i planeringsprocessen av Heden, främst genom att arbeta proaktivt i förhållande till lagstadgade samråd. Likt många andra dialoger fanns det även i detta fall viss kritik kring representation och inflytande. I uppsatsens resultat om det offentliga rummets funktion menade flera av medborgare och andra delaktiga aktörer att bostäder, rekreationsmöjligheter och tillgänglighet var viktigast.

# Innehållsförteckning

1. Introduktion och problemformulering	1
1.1 Inledning	1
1.2 Problemformulering	2
1.3 Syfte	3
1.4 Frågeställningar	3
1.5 Avgränsningar	3
1.6 Disposition	3
2. Bakgrund	5
2.1 Bakgrund om Heden	5
3. Kunskapsöversikt	7
3.1 Tidigare studier	7
4. Teori	9
4.1 Offentliga rum	9
4.2 Planeringsteori	10
4.2.1 Rationell planeringsteori	11
4.2.2 Kommunikativ planeringsteori	12
4.3 Medborgardialog	13
4.4 Ladder of participation/deltagandestegen	15
4.5 SKL delaktighetstrappa	18
5. Metod	20
5.1 Metodval	20
5.1.1 Fallstudie	20
5.1.2 Dokumentstudie	21
5.1.3 Tematisk analys	22
5.2 Insamling och urval av material	23
5.3 Arbetsprocess	23
5.4 Alternativa metoder	24
6. Resultat	25
6.1 Resultat av genomförda dialoger på Heden	25
6.1.1 Bakgrund	25
6.1.2 Genomförande	26
6.2 Resultat av identifierade teman från deltagare	28

6.2.1 Tema 1. Bostäder	29
6.2.1.1 Bygg Bostäder på Heden	29
6.2.1.2 Bygg inte bostäder på Heden	30
6.2.2 Tema 2. Rekreation och offentlig verksamhet	32
6.2.2.1 Offentlig verksamhet	32
6.2.2.2 Rekreation	33
6.2.3 Tema 3. Tillgänglighet	34
6.2.3.1 Parkering	34
6.2.3.2 Kollektivtrafik	35
7. Diskussion och analys	37
7.1 Genomförandet av medborgardialogerna på Heden	37
7.1.1 Representation	37
7.1.2 Delaktighet	37
7.2 Deltagarnas åsikter och betydelsen av det offentliga rummet	38
7.3 Sammanfattande diskussion	39
8. Slutsats	42
9. Fortsatta studier	43
Källförteckning	44
Tryckta källor	53
Bilagor	55

# 1. Introduktion och problemformulering

## 1.1 Inledning

Runt om i världen kan man idag se en stark urbaniseringstrend, runt år 2050 kommer omkring tre fjärdedelar av världens befolkning att bo i städer eller urbana områden (Newton & Doherty 2013). Detta mönster återfinns även på en nationell nivå i Sverige, den stora inflyttningen till städer leder till en allt större diskussion kring hur offentliga rum i städer kan och skall utvecklas, användas och fördelas.

En viktig del i dagens mer kommunikativa planeringsteori är genomförandet av dialoger med allmänheten. Att förbättra och utveckla deltagarbaserad hållbar planering innefattas i mål 11 i FN:s Agenda 2030 vilket syftar till att skapa hållbara städer och samhällen (UNDP u.å.). Idag finns det röster vilka menar på att medborgardialoger är resurskrävande och till viss del onödiga samtidigt som de underminerar den svenska representativa demokratin (Abrahamsson 2013). Det finns dock många historiska utvecklingsprojekt vilka inte har varit förankrade hos allmänheten som lett fram till konflikt mellan medborgare och de styrande. Dessa leder till förbrukandet av ännu större resurser och ekonomiska förluster. Ett exempel från Göteborg är byggnationen av Västlänken som varit föremål för konflikt mellan styrande, allmänhet och planerare i flera år och lett till minskat förtroende mellan dessa parter. Även om många konflikter rörande Västlänken ligger utanför vad som är möjligt med en medborgardialog, hade ett utökat dialogprojekt kunnat leda till en högre acceptans, förståelse och legitimitet i projektet bland invånare (Lindholm 2012).

Nutida stadsplanering i storstäder är främst fokuserad på att utveckla redan befintliga bebyggda områden istället för att skapa nya sådana (Boverket 2016). Det handlar framförallt om förtätning, genom att bygga tätare kan exploatörer utnyttja redan gjorda investeringar i infrastruktur. En plats som ibland hamnar i kläm är offentliga rum. Ett offentliga rum är en plats för stadens invånare att se, höras och mötas och är en viktig grund i en demokratisk stad (Gehl 2011). Därför är tillgången och bevarandet till av de offentliga rummen en viktig fråga att lyfta för att säkerställa en socialt hållbar utveckling av städer.

## 1.2 Problemformulering

Idag finns det en växande klyfta i Sverige mellan makthavare och medborgare vilket påvisas genom exempelvis minskat valdeltagande bland många svenskar (Cars 2015). Som en del av denna utveckling har medborgardialog därför under 2000-talet blivit ett vanligt och populärt begrepp inom stadsplanering, för att säkerställa en rättvis, jämlik och demokratisk planeringsprocess (Wiberg, Lindholm & Oliveira e Costa 2015). Medborgardialoger är ett användbart verktyg för att uppnå mer jämlika samhällen och är till viss del en lagstadgad process. I begreppet medborgardialog kan dock mer än det lagstadgade samrådet inkluderas, medborgardialog är alla de processer, projekt och möten där "medborgare" får chans att uttrycka sig och delta i en planeringsprocess.

I det lagstadgade samrådet är det kommunen som skall samråda med medborgarna vid förslag till översiktsplaner och detaljplaner enligt PBL (Plan- och bygglagen) ((2010:900) 5 kap. 11, 12 §§). Det finns olika syften och motiv till genomförandet av dialoger, det kan vara att öka demokratin i beslutsfattande, ge fler perspektiv i planeringsprocessen samt ge förutsättningar för ökad legitimitet och acceptans i beslutsfattandet (Cars 2015). I PBL lyfts även att syftet med samrådet är att det ska ge möjlighet till insyn och påverkan för att generera ett så bra beslutsunderlag som möjligt för de aktörer som sedan skall ta processen vidare (Boverket 2020). En vanlig och återkommande kritik som lyfts från många olika perspektiv är att marginaliserade grupper ofta är underrepresenterade i genomförandet av dialoger, det är därför alltid viktigt att förhålla sig kritiskt till dialoger som genomförs (Tahvilzadeh & Kings 2015).

Göteborg är en av många städer med bostadsbrist, samtidigt som det anses inneha mycket obebyggd centralt belägen mark som går att utveckla med exempelvis bostäder (Göteborgs Stad 2014). Det har lett fram till en polarisering kring användning och utveckling av offentliga rum i Göteborg. Det har även skapat diskussion kring vilka ytor i staden som kan frigöras för byggnationer av bostäder och andra samhällsviktiga verksamheter som är nödvändiga när en stad växer. Heden är ett sådant centralt beläget och omdiskuterat offentligt rum i Göteborg, platsen ger möjlighet för interaktion mellan stadens invånare och beskrivs av Göteborgs Stad (2017a) som stadens "vardagsrum". Till följd av det offentliga rummets polarisering ämnar uppsatsen att studera relationen mellan urban utveckling och medborgardeltagande i beslutsprocesser.



## 1.3 Syfte

Syftet med uppsatsen är att analysera och dra lärdomar ifrån hur proaktiva medborgardialogprojekt för utveckling av offentligt rum kan genomföras. Fokus kommer att vara på genomförandet av dialogen samt deltagarnas representation och perspektiv på utvecklingen av Heden som fall av ett centralt beläget offentligt rum vars funktion kan komma att förändras till följd av privatisering och exploatering. För att uppnå detta syfte skall vi besvara följande två frågeställningar:

## 1.4 Frågeställningar

- Hur har Göteborgs Stad skapat förutsättningar för deltagande och representation i utvecklingen av Heden?
- Vilka teman av utvecklingsmöjligheter och rumsliga funktioner framkom från medborgardialogen?

## 1.5 Avgränsningar

Utmaningar med medborgardialoger är ofta universella, trots detta finns det lokala förutsättningar för genomförandet av olika dialoger, vi har därför valt att geografiskt avgränsa oss till Göteborgs Stad och området Heden. Planområdet vilket är utgångspunkt i arbetet kallas officiellt för Exercisheden och beläget mellan de kringliggande gatorna: Södra Vägen, Sten Sturegatan, Engelbrektskatan samt Storgatan i centrala Göteborg. Området ligger mellan viktiga landmärken i staden såsom Avenyn, Korsvägen och evenemangstråket vilket inkluderar platser såsom exempelvis Scandinavium, Liseberg och Svenska Mässan. Studien har avgränsats till att endast analysera den proaktiva-medborgardialogen genomförd 2017.

## 1.6 Disposition

Uppsatsens inledning börjar med en problematisering av städernas framväxt och medborgares rättigheter, dels genom delaktighet men också genom tillgång till offentliga rum. Vidare ges en kort bakgrund till Heden som plats och var i planprocessen utvecklingen av området befinner sig idag. Relevant tidigare forskning presenteras kopplat både till medborgardialog samt omstrukturering av det offentliga rummet. Sedan presenteras de metoder vi tillämpat i uppsatsen samt det material som har studeras. Efter metoden presenteras de teoretiska ramverk

och begrepp vilka kommer vara genomgående i analys, hur dessa kan tolkas och tillämpas. Resultat och analys är ett sammanvävt avsnitt vilket börjar med att presentera genomförandet av dialogerna för att sedan analyseras. Efter detta följer presentation av teman och analys av de åsikter som lyfts under dialogen 2017. Det har varit ett aktivt val att efter varje renodlat resultat-stycke analysera för att skapa en tydlig struktur för läsaren. Efter resultat och analys följer diskussion där vi gör ett försök att tolka innehåll av uppsatsen samt sätta vår studie i kontext till tidigare forskning. Avslutningsvis presenteras slutsats och tankar till framtida forskningsprojekt.

## 2. Bakgrund

*Bostadsbristen har skapat diskussion kring vilka ytor i staden som kan frigöras för byggnationer av bostäder men även andra samhällsviktiga verksamheter vilka är nödvändiga när en stad växer. Enligt en rapport av fastighetskontoret från 2018 finns det planeringsmässiga förutsättningar för att bygga cirka 50 000 bostäder under 2020–2027 i Göteborg (Göteborgs Stad 2018).*

### 2.1 Bakgrund om Heden

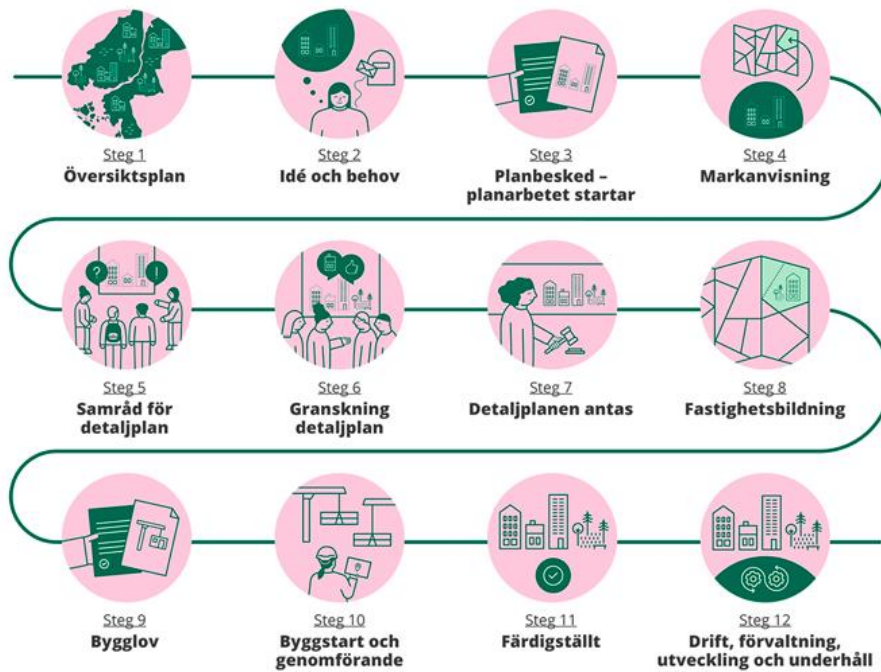
Heden är en centralt belägen yta i Göteborg som består till större delen av fotbollsplaner och parkeringsytor (se figur 1). Hedens markyta ägs idag av Göteborgs Stad samt en privat fastighetsägare (Göteborgs Stad 2017b). Området har varit en plats som fyllt olika funktioner genom åren. Från att det under 1700-talet användes som övningsfält för Göta Artilleriregemente, till att det i slutet av 1800-talet och fram tills idag präglats av idrottsevenemang (ibid). Framförallt är platsen känd som centrum för världens största fotbollsturnering Gothia Cup (go:teborg u.å). Stadsutvecklingen av Heden har väckt stort intresse och är ett område som berör många göteborgare. Medborgardialoger har upprätthållits sedan 2008 för att samla in medborgarnas perspektiv som underlag för en detaljplan. Göteborgs Stad skriver att:

*“...målet med detaljplanen för Heden är att den ska vara en plats där göteborgare från alla delar av staden kan mötas. Ett vardagsrum med plats för idrottsaktiviteter, kultur och möten och att Heden i framtiden bidrar till att ge staden ännu mer liv och rörelse.” - (Göteborgs Stad u.å.a).*



Figur 1. Flygfoto över Heden i Göteborg. Göteborgs-Posten, 2019. Fotografi: Olof Ohlson.

All stadsutveckling är ett långsiktigt arbete för att säkerställa en hållbar planering. Göteborgs Stad nämner göteborgarnas behov och stadens ekonomiska förutsättningar som två av flera viktiga aspekter att ta hänsyn till i början av stadsutvecklingsprocessen (Göteborgs Stad u.å.b). Utvecklingen av Heden befinner sig i steg 2 *idé och behov* i figur 2 nedan. För att utvecklingen ska kunna ta fart krävs det att olika intressen ställs mot varandra och för att medborgarna verkligen ska få en möjlighet att påverka processen är det viktigt att det sker innan upphandlingar och definitiva beslut fattats (Boverket 2020).



Figur 2. Stadsutvecklingsprocessen, Göteborgs Stad u.å.b

### 3. Kunskapsöversikt

*Kunskapsöversikten har som avsikt att redovisa för tidigare forskning och kunskapsläget inom medborgardialoger och offentliga rum. Kunskapsöversikten är avgränsad till att redogöra för vad litteratur och forskning framhäver som frekventa utmaningar i samband med genomförandet av medborgardialoger samt omstrukturering av offentliga rum.*

#### 3.1 Tidigare studier

Det är framförallt två utmaningar som diskuteras i litteratur och forskning som behandlar medborgardialog, representationsproblematik samt intressekonflikter mellan civilsamhället, offentliga- och privata aktörer. I de nordiska länderna har det gjorts olika försök i att utmana det traditionella tillvägagångssättet där dialogen vanligtvis är en envägskommunikation till att på olika innovativa sätt öka medborgarnas makt i förhållande till urbana planeringsprocesser. Det har bland annat skett genom ett ökat fokus på transparenta planeringsprocesser för att nå nya röster och perspektiv. Carina Listerborn har avhandlat medborgardialog ur ett genusperspektiv, där hon menar att det finns en bristande representation av kvinnliga röster i dialoger (Listerborn 2015). Oliviera e Costas (2015) och Stenbergs (2013) forskning berör till stor del begrepp likt rättvisa och legitimitet kopplat till medborgardialoger i förhållande till vilka som deltar (blir representerade) i en dialog samt hur dessa blir inbjudna. De analyserar fall där dialogen kan ha en skadlig effekt på legitimiteten i beslutsfattande om det inte utförs representativa dialoger.

En metod för att nå nya röster och perspektiv har varit att flytta medborgardialog från politiker eller planerarnas hemmiljö till att den kan ske på torg, parker, caféer etc. Att flytta mötesformen till andra miljöer och platser kan fånga samhällsgrupper som annars inte skulle deltagit (Eriksson, Fredriksson & Syssner 2021). Det kan också leda till en ökad representation från olika samhällsgrupper då det finns tydliga tecken på att det är en relativt homogen grupp som engagerar sig i medborgardialoger, deltagarna tenderar att vara människor med hög utbildning och hög socioekonomisk status (Monno & Khakee 2012).

Begreppet *makt* ett återkommande begrepp kopplats forskning av medborgardialog, Campbell & Marshalls (2006) studier är granskande av många genomförda dialoger. Deras forskning resulterade i många fall att medborgardialog till stor del bli ett uttryck för de medborgare eller

intressen vilket redan innehar någon typ av ”makt” i samhället. Tahvilzadeh (2015) avhandlar bakomliggande motiv från framförallt makthavare ur ett deltagardemokratiskt perspektiv. Han framhåller att motiven kan ta sig olika uttryck exempelvis som jämna ut de hierarkiska dispositionerna vilken finns inom representations demokratin eller neutralisera maktrelationerna som återfinns inom projektet.

Även om motivet är att använda det till gott finns det många studier vilka visar på att genomförandet i många fall är bristfälliga och inte leder till motivet utan tvärtom blir ett medel för makthavare och inflytelserika intressegrupper (Campbell & Marshall 2006). Många studier av dialoger visar också på att ”svagare” grupper i samhället inte deltar i dialoger och även i vissa fall utesluts från deltagande (Eriksson et al. 2021; Monno & Khakee 2012). Exempel på grupper som ofta tenderar att hamna utanför dialoger är människor från etniska minoriteter, ungdomar och hemlösa (Nyseth et al. 2019).

Tidigare forskning kring det offentliga rummet handlar i många fall om privatiseringen av dessa som ett resultat av en mer marknadsorienterad samhällsutveckling. Franzén, Hertting & Thörn (2016) skriver om att modernismen inom stadsplanering fått kritik för att skapa homogena stadsrum vilka inte var tilltalande för medborgare. Franzen et al. (2016) undersöker vidare den stadskärneutveckling som skett sedan 1990-talet och som varit ett sätt att skapa attraktiva centrum, för att påverka stadens varumärke och är därför en viktig del i en stads platsmarknadsföring (Franzen et al. 2016). Två viktiga forskare vilka avhandlat frågor kring det offentliga rummet är Henri Lefebvre och David Harvey, den senare bygger mycket av sin forskning kring de teorier Lefebvre tidigare presenterat om det offentliga rummet och hur detta skall tolkas. Harveys studier av det offentliga rummet har ofta utgångspunkter i frågor gällande rättigheter till rum, såsom artikeln “The right to the city” skriven 2008 (Harvey 2008).

## 4. Teori

*I detta avsnitt kommer det teoretiska ramverket att presenteras och definieras för att lägga grunden till att senare besvara våra frågeställningar. Teoriavsnittet börjar med att beskriva det offentliga rummets begreppsliga innebörd samt olika definitioner av detta. Redovisning av planeringsteorier såsom rationell och kommunikativ planeringsteori har ansetts vara av vikt att definiera för att ge bakgrund för resonemang och planeringsdiskurser. Med beskrivningen av de olika planeringsteorierna får man inblick i hur svenska planerare har förhållit sig till medborgare genom historien. Medborgardialog presenteras som en del i det teoretiska ramverket då det är nödvändigt med en tydlig definition samt lyfta återkommande kritik. För att avsluta teoriavsnittet presenteras först Arnsteins (1969) delaktighetsstege följt av SKL:s delaktighetstrappa. Delaktighetstrappan kommer vara en teoretisk utgångspunkt för analys av förutsättningarna ur ett aktörsperspektiv medan delaktighetsstegen har ett tydligare medborgarperspektiv.*

### 4.1 Offentliga rum

Det finns flera olika uppfattningar om vad det offentliga rummet innebär. Det definieras enligt Nationalencyklopedin som en del av bebyggelsemiljön som är tillgänglig för allmänheten såsom gator, passager, gallerior, torg och parker (NE u.å). När städer över tid har utvecklats har även deras förutsättningar för styrning förändrats. Utvecklingen och förutsättningarna har lett till att städer blivit alltmer konkurrerande om att locka till sig företag, invånare och investerare. Etableringen av företag, invånare och investerare tar plats och offentliga rum i anspråk (Franzén et al. 2016). Hauge (2005) uttrycker att platser i staden är mer än bara positioner på en karta, de är förknippat med känslor, minnen och aktiviteter som tillsammans skapar en identitet och i sin tur en plats. Då det finns många intressen, olika perspektiv och viljor i utformningen av en plats ställer detta höga krav på politiker och planerare att företräda allmänhetens intressen.

Offentliga rum står i kontrast till privata rum. Vem som äger marken är en väsentlig faktor för om en plats är offentlig för allmänheten eller för privat bruk. Sverige har en lång tradition av att staten systematiskt använt markägande för att underlätta, styra och kontrollera stadsutvecklingen. I svensk kontext var staten mer aktiv inom markpolitik före 1980-talet när nyliberalistiska reformer fick en global spridning. Utvecklingen av detta har skapat djupgående

förändringar i bostadspolitiken (Olsson 2018). Nyström och Tonell (2012) skriver att bostadspolitiken utveckling skapat ett kommunalt beroende till privata aktörer men också att privata aktörer förmodligen fått ett ökat inflytande i planeringen. Forskning visar även att bostadsproduktion och stadsutveckling styrs av politiska agendor som framförallt är inriktade på att stärka städers konkurrenskraft gentemot andra städer (Franzén et al. 2016). Det sker genom att främja affärsutveckling, innovation, entreprenörskap och att gynna exklusiva stadsutvecklingsprojekt. Denna utveckling har lett till gentrifiering av områden och en privatisering av offentliga rum vilket har skapat en växande social polarisering och segregation i stadsområden (Olsson, 2018).

De offentliga rummen är viktiga för det sociala samspelet i samhället. Det finns många olika uppfattningar av vad offentliga rum inbegriper. Lieberg (1994) menar att det offentliga rummet är platser som är tillgängliga under dygnets alla timmar för alla människor och där full åsiktsfrihet föreligger. Det offentliga rummet har också en demokratisk funktion, i form av mötesplats för människor oberoende etnicitet eller socioekonomisk bakgrund (Gehl 2011), men även som en yta att mobilisera sig på för att visa missnöje över exempel politiska beslut, och har på så sätt en demokratisk viktig funktion (Franzén et al. 2016). Många ytor som tidigare varit offentliga har privatiserats genom byggnation av exempelvis shoppingcentrum vilket skapat restriktion för människors rörelse i förhållande till dessa öppna ytor (Gehl 2011).

Offentliga rum har i många fall varit föremål för diskussion och ibland även konflikt vid frågan om utveckling och förändring av dessa. I många fall är medborgardialog tätt sammankopplade med konflikter antingen som en lösning eller bakgrund till friktionen. Kända fall där omstrukturering av offentliga rum skapat engagemang och konflikter är exempelvis "almstriden" under 70-talet i Stockholm (SR 2009) och station Haga vid byggnationen av Västlänken (Göteborgs Stad 2016). Heden, som är föremål för vår fallstudie, är ytterligare ett exempel på en offentlig plats som föremål för utveckling och förändring.

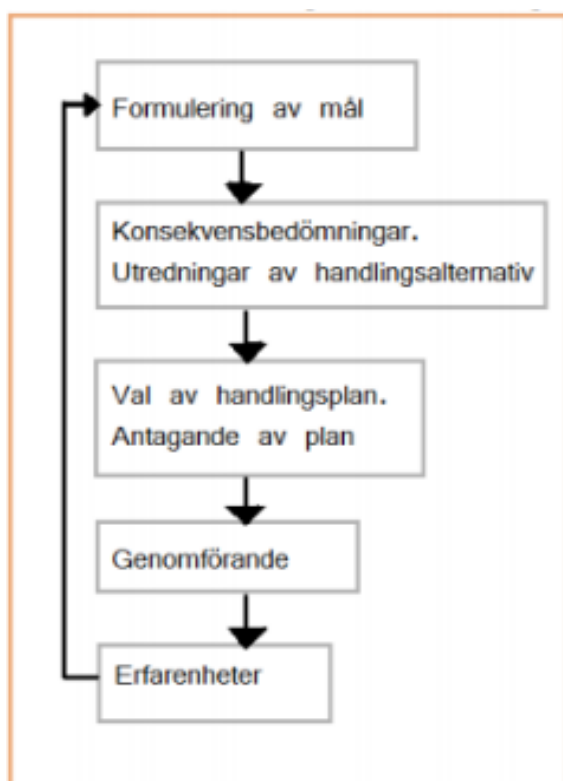
## **4.2 Planeringsteori**

För att presentera den kommunikativa planeringen, vilken har en stark influens idag, krävs det att man beskriver den rationella planeringsteorin. Då de kommunikativa beskrivs vara en reaktion på det rationella som på många sätt grundar sig på motsättningar kring dess planeringsideal.



## 4.2.1 Rationell planeringsteori

Dagens stadsplanering är influerad av det rationella planeringsidealet som var styrande under 1960 och i början av 1970-talet. Den rationella planeringsteorin utvecklades till följd av att den



tidigare synen på planering främst var fokuserad på funktion och design. Före den rationella planeringen saknades specifika kriterier som processen skulle följa. Planering skulle nu komma att ses ur ett systemtänk och med hjälp av logisk kapacitet, förnuft samt empiriska bevis skulle vetenskapliga metoder kunna skapas. Detta skulle också minska risken för korruption i planeringsprocesser som planeringen tidigare blivit anklagad för. Med den rationella planeringsteorin baserad på vetenskapliga metoder skulle planerarna kunna skapa en objektiv planering som kunde appliceras för att nå de bästa möjliga åtgärderna (Allmendinger 2017).

Figur 3. Den rationella planeringsmodellen. Nyström 2003 s. 81

Den rationella planeringen följer oftast en uppjord mall på hur utförandet ska gå till vilket exemplifieras på *figur 3*. Först formuleras mål och därefter sker en konsekvensbedömning och utredning av handlingsalternativ. I valet av handlingsalternativ finns det två delar, den ena delen innebär att man med tillräckligt mycket fakta kan göra en bedömning om vilket tillvägagångssätt som är det mest effektiva ur beslutsfattarens materiella intressen. Den andra delen innebär att välja tillvägagångssätt utifrån nytta eller resursanvändning. Efter val av handlingsalternativ kan planen antas och genomförandet kan påbörjas. Under själva genomförandet insamlas erfarenheter till framtida planeringsprocesser vilket gör att planeringen successivt kunnat förbättras (Nyström & Tonell, 2012, s. 91). Från att planeringen varit en top-down och rationell process, där planerare bedömts inneha förmågan att objektivt tillgodose allmänhetens intressen, är nutida planering mer inriktad på kommunikation och aktörssamverkan där olika intressen medverkar för att driva planeringsprocessen framåt (Stenberg 2013).

## 4.2.2 Kommunikativ planeringsteori

Från att stadsutveckling var rationell har man sedan 1980-talet kunnat se en stor vändning och den kommunikativa planeringen har till större del fått ta plats och blivit en trend i stora delar av västvärlden. Utvecklingen av kommunikativ planering skiljer sig från olika platser då det finns olika förutsättningar för genomförandet av exempelvis dialoger kopplat till politikstyrning och traditioner. (Allmendinger & Tewdwr-Jones 2002; Mattila 2020)

Kommunikativ planeringsteorin beskrivs ibland som en överkategori till andra grenar såsom exempelvis "collaborative planning" och "deliberative planning". Alla dessa planeringsinriktningar har som mål att inkludera medborgare i beslutsfattande processer och planering (Forester 1999; Allmendinger & Tewdwr-Jones 2002; Healey 2003). Ett av de mest diskuterade verken inom kommunikativ planeringsteori som även har haft störst inverkan på utvecklingen av ämnet är Jürgen Habermas verk "The Theory of Communicative Action". Verket ligger till grund för mycket forskning idag men har även blivit kritiserat ur många olika perspektiv såsom exempelvis att teorierna är svår att applicera på verkliga fall (Sager 2009; Mattila 2020).

Den kommunikativa planeringsteorin eftersträvar ökad dialog mellan makthavare och medborgare samt ger möjlighet till ökat inflytande för medborgare i planeringsprocesser för att säkerställa ett mer demokratiskt samhälle (Sager 2009; Fainstein 2000). Den beskrivs också vara en väg till ett mer rättvist samhälle och fungerar som en motpol till ekonomiska intressen vilka i dagens samhälle ofta tenderar att få stor plats (Fainstein 2000). Processen bör bygga på deltagande från olika socioekonomiska grupper och skall säkerställa att inte en grupp är dominerande i beslutsunderlaget utan beslut skall leda till konsensus och förståelse bland alla deltagande (Sager 2009).

Sammanfattningsvis menar förespråkare för kommunikativa planeringen att deltagandeprocesser kan vara ett sätt för aktörer att mötas och enas genom samtal, vilket leder till bra beslutsunderlag för de beslutsfattande samt ökad förståelse och tillfredsställelse hos medborgare (Fainstein, 2000; Sager 2009 & Allmendinger & Tewdwr-Jones 2002).

Kritiker till kommunikativ planering riktar sig mot att kommunikation mellan olika deltagande parter i en planeringsprocess inte nödvändigtvis leder till ökad demokrati och rättvisa eller

förändrade maktstrukturer (Allmendinger & Tewdwr-Jones 2002). Arnstein (1969) publicerade ”A Ladder Of Citizen Participation” i Journal of the American Institute of Planners där hon bland annat belyser att deltagande processer kan användas som ett medel för makthavare/beslutsfattare för att stärka sina positioner. Arnstein (1969) beskriver detta som ”Tokenism” och ”Manipulation” då man ger medborgare falska förhoppningar av deras deltagande.

### **4.3 Medborgardialog**

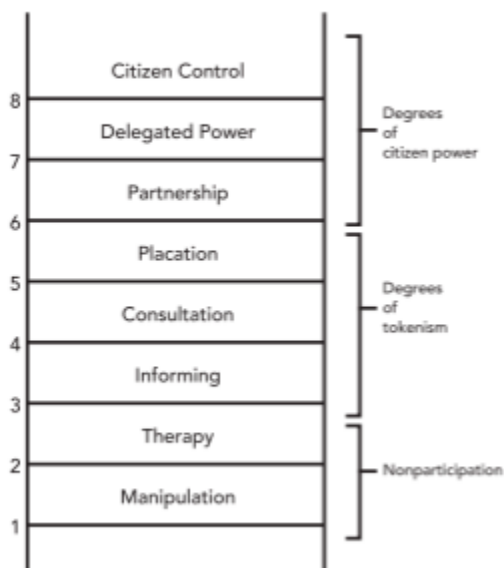
Sedan framväxten av kommunikativ planeringsteori har begrepp som medborgardialog och medborgardeltagande tagit större plats inom stadsutvecklingen. År 1987 infördes Plan och bygglagen (PBL) i svensk lagstiftning, syftet med detta var framförallt att demokratisera planprocessen och öka medbestämmande för medborgare (Wiberg et al. 2015). I PBL framgår det av vid framtagandet av detalj och översiktsplaner skall finnas faser vilka benämns som samråd med de berörda parterna (Boverket 2021). Dialoger vilka genomförs utanför den lagstadgade ramen för samråd brukar ibland benämnas som medborgardialog. Medborgardialog är ett paraplybegrepp när offentliga aktörer och organisationer på olika vis involverar medborgarna i både utformning och planering av platser (Wiberg et al. 2015). Som utgångspunkt i detta arbete kommer vi dock separera begreppet samråd från medborgardialog för att skapa en tydlighet i när vi referera till dialog vilket går ut över krav på samråd. En medborgardialog kan vara mer än ett planerat möte, det kan även vara ett försök till involvering av medborgare via sociala medier eller informationsmöten på stan som exempel (Stenberg et al. 2013). På senare tid har det även blivit vanligare att man inte endast talar om begreppet medborgare utan väljer andra uttryckssätt såsom invånare för att öka inkluderingen ytterligare, då alla invånare inte nödvändigtvis är medborgare (Wiberg et al. 2015).

En grundläggande princip vilken måste tas i beaktning för att genomföra en lyckad medborgardialog är att bjuda in till projekt där medborgarna har verklig chans att påverka. Om man bjuder in till konsultation för att sedan inte ta processen vidare till samverkan finns det en chans att man skadar förtroendet mellan de styrande och medborgarna i en stad, vilket är en negativ utveckling ur ett demokratiskt perspektiv (Stenberg et al. 2013; Wiberg 2018). Sverige styrs genom en representativ demokrati vilket innebär att medborgare har möjlighet att påverka genom val av politiker och på så sätt skall dessa förtroendevalda agera röster för allmänheten i exempelvis stadsutvecklingsfrågor (Amnå 2006). Många kritiska röster menar att

medborgardialoger är ett hot mot representation demokrati då det kan leda till att endast resursstarka kommer till tals (Abrahamsson 2013). Vem som är drivande i en dialog är nästan alltid föremål för diskussion och brukar rikta sig till att affärsaktörer och andra inflytelserika medborgare tenderar att få oproportionerligt stort inflytande i medborgardialoger i förhållande till "allmänheten" (Amnå 2006; Eriksson et al 2021). Många studier visar på att det är relativt få projekt som faktiskt leder till verklig form av inflytande, snarare så har dialoger tendenser att endast bli en form av informations- och konsultationsmöte (Tahvilzadeh 2021)

En återkommande utmaning från forskning om medborgardialoger är konflikten mellan privata, politiska och företagsintressen (Allmendinger & Tewdwr-Jones 2002). Hur skall förhållande mellan privata och offentliga intressen se ut i deltagandeprocesser, och skall civila intressen ställas högre än intressen från andra aktörer i samhällsutvecklingen (ibid). Det skapar en motsättning i att fatta beslut och komma framåt i olika processer. Inställningen hos en del planerare under 2000-talet är negativ till ökat deltagande i beslutsprocessen, dessa planerare är mer intresserade av en teknokratisk utveckling snarare än demokratisk (Allmendinger & Tewdwr-Jones 2002; Monno & Khakee 2012). Två förklaringsmodeller till denna utveckling presenteras. Där den första bygger på att de menar att ökat deltagande inte nödvändigtvis leder till att allmänhetens intressen tillgodoses utan snarare tenderar att lyfta fram väldigt smala intressen på grund av representationsproblematik i genomförande av medborgardialogen. Den andra är att planerar-yrket i grunden bygger på en tanke om expertis, och att ett ökat inflytande från civilsamhället gör att rollen som samhällsplanerare begränsas. Detta leder till minskat inflytande i beslutsprocessen, och i ett längre perspektiv minskat efterfrågan på expertis (Allmendinger & Tewdwr-Jones 2002).

## 4.4 Ladder of participation/deltagandestegen



Figur 4. A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, s.217.

En av de mest kända modellerna för mått på medborgardeltagande är Sherry Arnsteins ”Ladder Of Citizen Participation” (*figur 4*) som publicerades 1969 i *Journal of the American Institute of Planners*. På svenska är ett vanligare namn för modellen ”deltagandestegen”. Arnsteins (1969) stegmodell visar både positiva och negativa aspekter av medborgardeltagande och är en viktig del i att utvärdera demokratiska processer kopplat till medborgardialog. Utgångspunkten i Arnsteins (1969) artikel är att deltagandeprojekt såsom medborgardialoger är en grundsten för en demokrati, dock är det av vikt att vara kritisk till de processer och projekt som genomförts för att säkerställa att kvalitén av genomförandet.

Som visualiseras i *figur 4* finns det i Arnsteins (1969) modell 8 stycken steg. Stegen delas sedan in i tre överkategorier av olika nivåer av delaktighet, Arnstein kallar dessa *icke deltagande* (nonparticipation), vilket innebär att invånarna inte har någon ”makt” i beslutsfattandet. ”Symboliskt inflytande” kan beskrivas som en falsk uppfattning av att ha inflytande i beslutstagande och ”medbestämmande” då medborgarna har en faktisk nivå av makt och inflytande i beslutsprocesser. Arnstein (1969) skriver även att modellen är en förenkling av verkligheten.

### *Steg 1. Manipulation (eng. 'manipulation')*

Med manipulation vill Arnstein (1969) beskriva de situationer då makthavare bjuder in till exempelvis dialog och får medborgare till att känna att de har inflytande. Detta steg beskrivs som ett tillfälle för makthavare att manipulera deltagarna för att genomföra egna tankar och idéer. Detta beskriver Arnstein (1969) kan ske genom att de med makt bjuder in medborgarna till utskott och möten där de sedan blir övertalade eller ”utbildade” att ändra åsikt.

### *Steg 2. Terapi (eng. 'therapy')*

Gemensamt för steg 1 och 2 är det icke genuina intresset av makthavare att inkludera och lyssna på medborgare. De möten och dialoger som genomförs liknas vid en typ av gruppterapisamtal. Medborgare som kommer från mer utsatta områden eller grupper känner ibland en maktlöshet vilket tolkas och bemöts som en form av psykisk ohälsa. Makthavarna fokuserar på att bota maktlösheten hos de deltagande istället för att gå till botten med problemet, vilket bl.a beskrivs vara ett problem gällande frågor om rasism (Arnstein 1969).

### *Steg 3. Informering (eng. 'informing')*

Att informera medborgare om deras skyldigheter, ansvar och valmöjligheter är ett av de viktigaste första stegen i en välfungerande medborgardialog. Dock är det fortfarande viktigt att dialogen inte blir en monolog och att det endast är de aktörer med makt som har en röst (ibid). I dialoger som förs i ett sent skede av planeringsprocessen så har deltagarna väldigt lite chans att påverka utgången och eventuellt väldigt få val att ta ställning till. Arnstein (1969) nämner exempelvis kommunikation genom media och broschyrer som ett exempel på envägskommunikation vilket inte är optimalt för deltagande då man endast informerar och inte tar del av de reaktioner som informationen kan väcka.

### *Steg 4. konsultation (eng. 'consultation')*

I detta steg bjuds deltagarna in för att delge sina tankar, åsikter och idéer om projektet, dock utan någon säkerhet om att förslagen från medborgarna faktiskt kommer att begrundas av planerare och makthavare. Arnstein (1969) beskriver rådfrågandet kan ske genom enkäter eller offentliga sammanträden. Hon menar dock att för att konsultations steget skall vara väl fungerande behövs det kombineras med andra former av deltagande och om inte det görs blir deltagandet i detta steg en form av ”skyltfönster” och att medborgare endast tillåts ”delta i deltagandet”. Enkäterna och svaren från medborgarna används endast som statistik eller bevis,

för genomförande sker utan att det läggs någon verklig vikt vid svaren eller åsikterna i vidare beslutsfattande.

#### *Steg 5. Blidkande eller Pacificering (eng. 'placation')*

Steg fem är det första steget då medborgare enligt Arnstein (1969) till viss del börjar få inflytande på planeringsprocessen även om symbolismen i deltagandet ofta är påfallande. Ofta karaktäriseras detta steg av att man väljer ut ett antal personer från olika minoritet eller socio-ekonomiskt utsatta grupper för att representera och delta i olika typer av dialoger, nämnder eller utskott. Arnstein (1969) nämner dock att det finns problematik kopplat till detta då minoriteterna kan tendera att bli nedröstad av de som har mer makt och inflytande. Därför får resurssvaga deltagandet inte få någon verklig effekt på beslutstagandet.

#### *Steg 6. Partnerskap (eng. 'partnership')*

Medborgare och makthavare har delat ansvar i att besluta men även planera, invånarna har möjlighet att påverka makthavarna genom exempelvis förhandling. Förhandlingsmöjligheter ger medborgare en genuin chans till påverkan och verkligt inflytande i beslutande och planeringsprocesser (ibid). Arnstein (1969) påpekar också att många av de gånger detta sker har medborgarna fått ta makt och inte endast blivit tilldelade den.

#### *Steg 7. delegerad makt (eng. 'delegated power')*

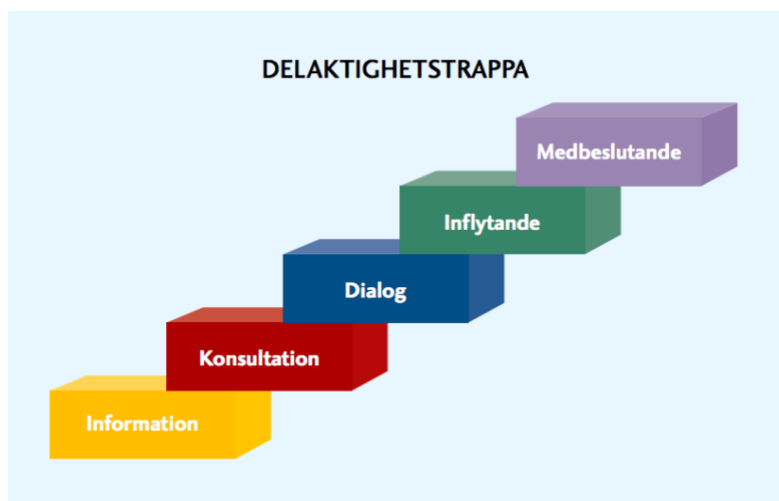
Medborgare får möjlighet att ta beslut gällande specifika planer och program och är en majoritet till antal vid möten i planeringskommitté eller utskott (ibid). Förhandlingar och överenskommelser mellan makthavare och medborgare startar här oftare med incitament från de med makt snarare än från påtryckningar av intresseorganisationer och medborgare. Arnstein (1969) lyfter även att medborgare i vissa fall kan ha vetorätt i olika frågor.

#### *Steg 8. medborgarkontroll (eng. 'citizen control')*

Detta är det slutgiltiga steget i modellen och den idealbild Arnstein (1969) hade för medborgardeltagande i planering och utveckling. I detta steg har medborgare full rätt och möjlighet till medborgardeltagande och -inflytande. Arnstein (1969) beskriver att många samhällen för en ”medborgarkontrollretorik” (eng. ‘rhetoric of citizen control’) (Arnstein 1969 s.223) uppfyller inga städer alla kriterier för full medborgarkontroll, då det alltid finns kommunfullmäktige och liknande vilka har sista ordet i planering och beslutsprocessen.

## 4.5 SKL delaktighetstrappa

Delaktighetstrappan (*figur 5*) som SKL<sup>1</sup> (Sveriges Kommuner och Landsting) har tagit fram syftar till att hjälpa tjänstemän och politiker att utforma sina metoder för genomförandet av medborgardialoger. Delaktighetstrappan är inspirerad från Arnsteins (1969) deltagandestegen som presenteras ovan. Eftersom deltagandestegen togs fram på en annan tid och plats än det Sverige vi har idag, så har flera andra metoder däribland SKL:s delaktighetstrappa skapats för att bättre kunna appliceras i en svensk kontext (Castell 2013).



Figur 5. SKL (2019). Delaktighetstrappa

Syftet med delaktighetstrappan är att kommuner och regioner ska använda den för att arbeta mer systematiskt och strukturerat med genomförandet av medborgardialoger. De olika stegen symboliserar olika nivåer av inflytande. Genom att kommuner och regioner har en kännedom om de olika stegen och kan identifiera var en process befinner sig i relation till stegen kan det skapa en medvetenhet om vilken grad av delaktighet de erbjuder sina medborgare (Sveriges Kommuner och Landsting [SKL] 2019). Det finns dock vissa svagheter i användandet av trappan som ett analysverktyg, exempelvis finns i förhållande till Arnsteins (1969) modell inga kritiska stadier utan alla är positiva.

Delaktighetstrappan består av fem steg (*figur 5*) vilka är information, konsultation, dialog, inflytande och medbeslutande.

---

<sup>1</sup>Sveriges Kommuner och Landsting heter nu SKR (Sveriges Kommuner och Regioner)



### *Steg 1. Information*

Det nedersta steget information är en process där makthavare informerar medborgarna och där ett beslut skett om att inte upprätthålla en medborgardialog. (Castell 2013)

### *Steg 2. Konsultation*

Inom detta steg är det vanligt att färdiga alternativ i en process presenteras för medborgarna där de får lämna åsikter och bedöma vilket alternativ av de presenterade de anser vara mest lämpligt. Detta steg innebär att medborgaren får tycka till utan att behöva höra eller få andra medborgares perspektiv i frågan. (Castell 2013)

### *Steg 3. Dialog*

Här ges medborgarna möjlighet till att vara med och diskutera och får ge sina egna perspektiv och önskemål om en process. Kommunen bjuder in eller söker upp medborgare på olika sätt för att höra deras synpunkter och perspektiv i en viss process. Medborgarna får möjlighet till att träffa andra medborgare och utbyta tankar och synsätt som stöd till beslutsunderlag (Castell 2013).

### *Steg 4. Inflytande*

Inom inflytande skriver SKL (2019) att beslut om att genomföra en medborgardialog är bestämt. Medborgarna blir i detta steg inbjudna för att delta över en längre tid i en process för att ta fram idéer eller förslag på lösningar. Medborgarna som deltar träffar även andra medborgare och kunskapsutbyte och olika tankar och reflektioner kan berika processen.

### *Steg 5. Medbeslutande*

Det översta steget medbeslutande innebär att ansvaret är delegerat till medborgarna. Medborgare blir inbjudna eller uppsökta till att delta i längre processer där medborgarna tillsammans med tjänstemän och andra samhällsaktörer fattar beslut och ansvarar för lösningars genomförande (Castell 2013).

## 5. Metod

*I detta kapitel förklaras och motiveras inledningsvis valet av fallstudie och dokumentstudie som vetenskaplig metod. Därefter beskrivs tillvägagångssättet för insamlingen av material och användning av tematisk analys för att kunna besvara uppsatsens frågeställning. Avslutningsvis för kapitlet ges en allmän beskrivning av vår arbetsprocess och en kritisk reflektion kring metoden.*

### 5.1 Metodval

#### 5.1.1 Fallstudie

För att besvara uppsatsens syfte om hur Göteborgs Stad har förhållit sig till de möjligheter och utmaningar som uppkommer med genomförandet av medborgardialoger kring offentliga rum har vi bedömt att en fallstudie är ett lämpligt val av metod. En fallstudie innebär intensiv granskning enstaka eller flera fall (Patel & Davidson 2019). Att genomföra endast en renodlad fallstudie i sig är väldigt ovanligt och i vårt fall har vi kompletterat denna med en jämförelse i de olika möjligheterna och utmaningarna med medborgardialoger som litteratur och tidigare forskning lyfter. Uppsatsen har en deduktiv ansats, vilket innebär att studien utgår från befintliga teorier kring medborgardialog och delvis offentliga rum för att sedan se hur vår fallstudie förhåller sig till dessa teorier (ibid). Alternativen till deduktiv är induktiv och abduktiv ansats. Den induktiva ansatsen syftar till att försöka formulera en teori med hjälp av insamlad empiri och information (ibid). Eftersom vi utgår från en teori och testar denna på ett existerande fall så passar den induktiva inte för denna studie. Den abduktiva ansatsen är en blandning av induktiv och deduktiv. Den förutsätter att man kontinuerligt byter ut teorin mot ny teori när förståelsen för litteraturen förändras och ny litteratur lokaliseras (ibid).

Heden som studieobjekt grundar sig i en hypotes i att det fanns motsättning i vilken riktning utvecklingen av området skulle ta. Både mellan medborgare men även i förhållande privata aktörer och medborgare. Studieobjektet är en relativt unik yta vilket har många olika användningsområden och stor emotionell betydelse för många medborgare. Samtidigt så är det en central belägen yta vilken skulle kunna utnyttjas för exempelvis bostäder eller andra verksamheter vilka det är brist på i innerstaden. Vi ville därför undersöka dels vilka intressen allmänheten såg på platsen samt om det finns specifika utmaningar kopplat till ett

utvecklingsprojekt som syftar till att rekonstruera ett offentligt rum. Det är då också nödvändigt att reflektera kring vilka utmaningar som kan beskrivas som mer generella kring medborgardialog även sammanfaller även vid en unik yta såsom Heden.

En fallstudie strävar efter att förklara en generell frågeställning genom att på detaljnivå undersöka ett eller flera fall. Det är för att kunna skapa en djupare förståelse om en företeelse och att kunna skapa ett resultat som är generaliserbart för andra liknande fall (Denscombe 2010). Resultat som framkommer ur en fallstudie kan adderas med tidigare forskning och studier. Kunskapen och förståelsen för ett företeelse ökar på så vis om andra forsknings- eller studieprojekt visar jämförliga mönster (Abrahamsson Lofström 2020).

Nackdelen med att använda fallstudie som metod är att den kan anses vara mindre bra för att dra slutsatser eller göra analyser då många kritiker menar att fallstudier saknar datamängd i jämförelse med vad andra metoder besitter (Denscombe 2010). Det råder dock delad mening kring huruvida det går att generalisera resultat utifrån en fallstudie. Flyvbjerg (2003) menar att det under senare år har rört sig mot att fallstudier är mer generaliserbara, men att det kräver att forskaren är påläst för att valet av fallstudie passar till studien. I vårt val i att studera dialogen på Heden som ett fall gav det oss en fördjupad inblick i komplex situation rörande stadsutveckling, demokrati och delaktighet. Det har varit passande då analys i förhållande till fallstudier har en strävan att sätta teori i sammanhang till varandra, omgivningen och tidigare forskning.

### **5.1.2 Dokumentstudie**

När det kommer till syftet att undersöka och granska *vilka* metoder Göteborg Stad använt sig av i medborgardialogen för Hedens stadsutveckling och vad som framkom under dialog, valdes dokumentstudie som undersökningsmetod. Den är lämplig för studier som ger rika beskrivningar av ett fenomen, händelse, organisation eller ett visst program (ibid). Dokumentstudie var också ett bra val till det datamaterial som fanns tillgängligt från genomförande av dialoger. En dokumentstudie innebär att forskare tar del av befintliga data som kan finnas i tryckt, muntlig eller bildform. I en dokumentstudie ska forskaren skumma igenom, läsa och tolka texten. Metoden är särskilt tillämpligt när objektet som undersöks inte längre är observerbart eller när informanter förträngt viktiga detaljer (Bowen 2009). Eftersom medborgardialogen vi studerar anordnades under våren 2017 bedömde vi att tidsaspekten kan

ha påverkat medborgarnas ståndpunkter vilket gjorde att vi ansåg att dokumentstudie var ett logiskt grundat metodval.

Det är viktigt att vara källkritisk till den fakta som presenteras i dokumenten och att de forskare som väljer dokumentstudie som metod behöver beakta alla perspektiv av materialet som studeras för att kunna bilda sig en objektiv uppfattning (Patel & Davidson 2019). Det innebär bland annat att vara medveten och ställa sig frågor kring i vilket syfte dokumenten tagits fram, samt vem som tagit fram materialet (Andersen 1994). Dokumenten från medborgardialogerna är objekt för granskning i denna studie. Dokumenten är framställda av Stadsbyggnadskontoret och syftar till att redogöra medborgarnas perspektiv i planeringen.

### **5.1.3 Tematisk analys**

I arbetet med resultat och analys för att besvara frågeställningen gällande vilka teman medborgare lyfter i utveckling av området, genomfördes en kvalitativ analysmetodik. Vi utgick från stegen: kodning, tematisering och summering. Vi har till stor del använt oss av Braun & Clarkes (2006) 6 stegs modell för genomförande av tematisk analys vilket är ett tillvägagångssätt att analysera kvalitativ data utifrån olika teman. Vårt användande av den tematiska analysen var har varit ett medel för att sortera data och särskilja olika återkommande teman i de mötesanteckningar vi gått igenom.

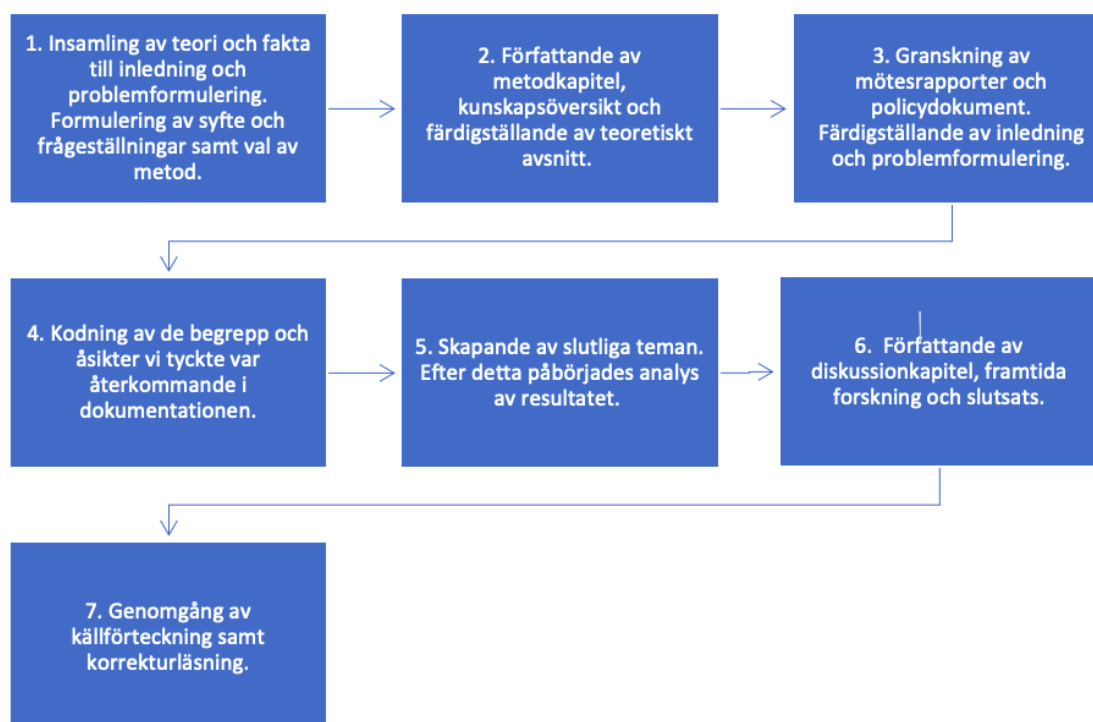
Första delen i Braun & Clarkes (2006) modell beskrivs vara transkribering, detta var ej nödvändigt då vårt material redan fanns dokumenterat i form av mötesanteckningar. Andra delen beskrivs vara att koda materialet, det vi gjorde var att markera de begrepp och åsikter som var återkommande under alla möten. Efter detta skapade vi teman av dessa vilket även är steg 3 i Braun & Clarkes modell. Då stora delar av vårt material bestod av motsättningar i form av ”bygg bostäder” kontra ”bygg inte bostäder” skapade vi övergripande teman. De tre slutgiltiga teman vilka vi presenterar var Bostäder, Offentlig verksamhet och rekreation samt Trafik & kollektivtrafik. Steg fyra, ”revidering av teman” och steg fem ”Slutgiltig tematisering” använde vi oss inte av, istället behöll vi de teman och benämningar vilka vi initialt kommit fram till. I det slutliga steget analys, har vi analyserat de teman som identifierats ovan kopplas till de teorier studien utgår ifrån.

## 5.2 Insamling och urval av material

I arbetet med resultat och empiri har framförallt dokumentationen och mötesprotokollen kring “Medborgardialog Heden” publicerat av Göteborgs Stads Stadsbyggnadskontoret 2017 som varit de huvudsakliga underlagen. Dessa dokument innehåller dels beskrivningar om hur man gått tillväga i skapandet av dialogmöten men även dokumentation av de förslag och samtal som genomfördes under projektet. Dessa har även kompletterats med andra källor för att få ett bredare perspektiv, exempelvis har även Policydokument från olika förvaltningar och kontor studerats. Undersökningen har försökt att ta hänsyn till många olika källor vilka berör medborgardialogen på Heden för att få en tydlig bild av åsikter och genomförande. Genom att använda sig av många olika datamaterial för att skildra Hedens medborgardialog ökar trovärdigheten för att senare kunna göra en mer korrekt analys och diskussion (Esaiaasson et al. 2017).

## 5.3 Arbetsprocess

Vår praktiska arbetsprocess redovisas i *figur 6*.



Figur 6. Uppsatsens arbetsprocess.

Valet av litteratur till framförallt teoriavsnittet i studien har skett genom strategiska urval för att sedan ge teoretiska ramverk till att analysera resultat och besvara frågeställningarna. Vi har använd oss av olika databaser för att hitta relevant data till teorin och tidigare forskning. Framförallt användes Göteborgs universitetsbibliotek databasen supersök, sökningarna på denna har dock också kompletterats med uppslag på "Google Scholar" och "SwePub" vilka vi även getts tillgång till genom Göteborgs Universitet. Datamaterialet är insamlat på olika sätt, dels genom begreppsökningar efter vetenskapliga material med hjälp av nyckelbegrepp som: *citizen participation, citizen-centric, collaborative planning, democracy, social inclusion, planning, urban planning*. Begreppen har genom olika konstellationer använts på olika sökdatabaser som och ett urval av träffarna från sökningen har skett med relevans till problemformuleringen. Datamaterial har även samlats genom identifikation av återkommande författare i rapporter som behandlar medborgardialoger.

## **5.4 Alternativa metoder**

Det finns ett flertal andra kvalitativa metoder vilket hade fördjupat resultatet av denna studie. Samt gett svar på frågor som idag var svåra att angripa och frågor som uppstått under studien gång. Exempelvis hade informantintjuver (Esaiasson et al. 2017) med företrädare för Göteborgs Stad såsom Stadsbyggnadskontoret, dessa hade eventuellt kunnat ge kompletternade bakgrunder till olika beslut som togs under dialogerna vilka inte framgår i någon offentlig dokumentation. Vi tror även att intervjuer med dialog-konsulterna hade kunnat bidra med många viktiga perspektiv inte minst till följd av deras erfarenheter av tidigare fall. En annan möjlighet hade varit att använda sig av en enkätundersökning för att se om det eventuellt fanns någon skillnad i dagens syn på det offentliga rummet Heden i förhållande till den vår studie utgår från som presenterades 2017.

## 6. Resultat

*I detta kapitel presenteras och analyseras vårt empiriska resultat. Vi har valt att först göra en generell beskrivning av hur dialogen rent faktiskt genomfördes. För att sedan analysera detta kopplat till vår första frågeställning: Hur har Göteborgs Stad skapat förutsättningar för deltagande och representation i utvecklingen av Heden?*

*I den efterkommande delen av resultatet besvaras den andra frågeställningen: Vilka teman av utvecklingsmöjligheter och rumsliga funktioner framkom från medborgardialogen? Resultat utifrån vår tematiska analys redogör för de olika viljor som finns för det offentliga rummet. Dessa teman analyseras sedan i kontrast till varandra och hur det skapar en spänning i stadsutvecklingen.*

### 6.1 Resultat av genomförda dialoger på Heden

Nedan presenteras Göteborgs Stads metoder för genomförande av dialogen, hur de ansvariga gått tillväga för att involvera medborgare och aktörer i processen. Samt analys av detta i förhållande till deltagande, representation och de teoretiska ramverken - deltagandestegen och delaktighetstrappan.

#### 6.1.1 Bakgrund

Från december 2016 till februari 2017 genomförde Stadsbyggnadskontoret på uppdrag av byggnadsnämnden ett stort medborgardialogprojekt kring utvecklingen av området. I samband med detta fick konsultbolagen Dialogues AB, Katalysator samt Kennerud Kommunikation och Processledning i uppdrag att leda de dialoger och möten med medborgare och intressegrupper som genomfördes. Det framgick från de genomförda mötena att flera deltagare uppskattade att staden anlitar utomstående konsultbolag till att leda dialogerna, då de inte hade någon direkt koppling till planprocessen och kunde förhålla sig neutralt i sakfrågan (Göteborgs Stad 2017a). Som en del av genomförandet av medborgardialogen fick även dialog-konsulterna i uppdrag att skriva en sammanställning av alla dialoger, denna sammanställning skulle senare framförallt vara den del som låg till grund för det fortsatta planarbetet inom kommunen. Det finns ingen offentlig dokumentation om vilka de deltagande på varje möte är, sammanställningen redovisar dock i sin reflektion att det var väldigt få barnfamiljer och personer med invandrarbakgrund representerade (Göteborgs Stad 2017a). Stadsbyggnadskontoret gör ett försök till att involvera invånarna i staden och andra aktörer i ett tidigt skede av planprocessen (ibid), vilket de

benämner som en “unik” möjlighet (Göteborgs Stad 2017c). Dialogerna i detta fall går ut över den formella lagstiftade kravet för samråd och sades istället vara ett sätt att ska ömsesidig förståelse mellan olika inblandade och aktiva parter (Göteborgs Stad 2017a).

### 6.1.2 Genomförande

Sammanlagt genomfördes 10 olika fysiska möten, som en komplettering fördes även dialog via kommunens sociala mediasidor som instagram och facebook. Dessa redovisas i **tabell 1** nedan. Den internetbaserade dialogen har sedan sammanfattats och presenterats på ett liknande sätt som de fysiska mötena i en sammanställningsrapport (Göteborgs Stad 2017f). Två av de fysiska mötena var riktade till allmänheten och på dessa sammanträden lyftes två frågor som utgångspunkt i samtalet “1. Hur blir Heden den mötesplats vi längtar efter? 2. Vad ser ni för hinder för att uppnå Hedens fulla potential?” - (Göteborgs Stad 2017d s.1).

Datum dialog	Deltagare	Öppen dialog eller krav på inbjudan.	Genomförande
13/1	Idrottsaktörer och politiker.  Exempel på idrottsaktörer vilka deltog var företrädare för: Gothia cup, Partille cup, Korpen och Västsvenska idrottsförbundet	Inbjudan	Dialog där deltagarna fick chans att dela egna förslag. Detta möte var unikt på det sättet idrotts aktörer, tjänstemän och politiker träffades och samtalade om olika perspektiv och upplevelser. Aktörerna fick delvis tillämpa sina roller som sakkunnig i vad som behövs för att bibehålla rekreation och idrott på platsen.
18/1	Näringsliv och föreningsliv	Inbjudan.	Representanter från “Intresseföreningen för Heden” presenterade sin syn på Hedens utveckling. I övrigt följde mötet ett “workshop” format. Dialog och presentation av kartor med post it lappar för visuella förslag och rekonstruktion av ytorna.
19/1	Sakägare – boende och verksamma vid Heden	Inbjudan	Mötets centrala del beskrivs ha varit en “inventering” vad deltagarna lyfter som viktiga aspekter av Heden. Deltagarna blev uppdelade i mindre grupper och presenterar senare resultatet i helgrupp, med hjälp av kartor de ritat och fäst lappar på.



21/1	Allmänheten I (öppet möte dvs. inga anmälningar)	Öppen	Mötet fokuserade på två huvudfrågor: <ul style="list-style-type: none"> <li>- Hur blir Heden den mötesplats vi längtar efter?</li> <li>- Vad ser ni för hinder för att uppnå Hedens fulla potential</li> </ul> Under mötet använde sig dialogledarna av Graphic Recording <sup>2</sup> som en del av genomförandet (se bilaga 1)
31/1	Idrottsaktörer del II	Inbjudan	Fördjupade samtal i mindre grupper av de teman som varit återkommande, även från andra aktörer ex näringsliv och allmänheten. <p>Under mötet använde sig dialogledarna av Graphic Recording som en del av genomförandet. (se bilaga 2)</p>
8/2	Polis, Räddningstjänst & social resursförvaltning	Inbjudan	Nulägesanalys och framtidsanalys utifrån teman som uppkommit från tidigare dialoger. Samt inventering av perspektiv från de olika organisationerna och deras infallsvinklar.
9/2	Allmänheten II (öppet möte dvs. inga anmälningar)	Öppet	Fördjupad diskussion av återkommande teman som uppstått från tidigare möten med idrottsaktörer, förening- näringsliv, boende och verksamma samt möte ett med allmänheten.
21/2	Idrottsaktörer del III	Inbjudan	Utifrån de tidigare samtal 13/1 och 31/1 genomfört med idrottsaktörer var fokus på detta möte att ge konkreta förslag på genomförande samt lokaliserings förslag av eventuella byggnader osv.
10/1– 21/2	Dialog via Sociala- medier	Öppen	Totalt via de digitala verktygen inkom det ca 760 unika synpunkter.

---

<sup>2</sup> Graphic Recording är en metod för att i realtid skapa en sammanställning av det som sägs i exempelvis ett möte i bildformat. Sammanställningen är handritade bilder, och har som mål att återberätta de viktigaste delarna av en gruppkommunikation. Tanken är att sammanställningen skall skapa tydlighet, och ge förståelse för varandra och stärka minnet av de förslag som sagts (Tellnstam u.å).

15/3	Johannebergsskolan	Inbjudan	Först ställdes frågan om vilken anknäytning deltagarna hade till platsen. Därefter genomfördes gruppdiskussioner av perspektiv och resonemang om framtidens Heden.
27/3	Ungdomsfullmäktige	Inbjudan	Först ställdes frågan om hur vilken anknäytning deltagarna hade till platsen. Därefter genomfördes gruppdiskussioner av perspektiv och resonemang om framtidens Heden.

**Tabell 1.** Tabellen är skapad av oss som en sammanställning av anteckningar och rapporter från alla 11 genomförda möten.

Från genomgången av medborgardialogen för Heden framgår det att föreningslivet, framförallt inom idrotten har fått ett större utrymme att föra dialog. Exempelvis har de fått enskilda möten för att kunna föra bättre samtal (Göteborg Stad 2017a). Bakgrunden till att mycket fokus tilldelats idrottsföreningar påstås vara att det tidigare funnits konflikter mellan styrande och föreningar gällande frågan utveckling av Heden (ibid). Stadsbyggnadskontoret hade som ambition att återuppbygga relationen mellan dem och idrottsaktörerna vilket dialog är ett första steg i. Stadsbyggnadskontoret valde även att i dialogerna med idrottsföreningar begränsa politikerns deltagande då man ville utesluta att det var politiker som dominerade processen (ibid)

Det genomfördes även en specifik dialog tillsammans med elever i årskurs 8 från Johannebergsskolan där ungdomar dels fick beskriva deras bild och relation till Heden idag men också vad dem har för förhoppningar av utvecklingen av området (Göteborgs Stad 2017e). Då dialogerna genomfördes 2017 var Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter inte lag, denna trädde i kraft den 1 januari 2020 (Regeringen u.å). Göteborgs stad hade dock redan 2014 beslutat att barnperspektiv skall tas i beaktning vid medborgardialog (Göteborgs Stad u.å.d).

## 6.2 Resultat av identifierade teman från deltagare

Från medborgardialogerna har återkommande teman förekommit från olika grupper och representanter. Vi urskilde tre stycken huvudteman genom den tematisk analysen som särskilt viktiga för Hedens funktion som ett offentlig rum, de är övergripande och kan i sig vara motsägelsefulla i form av att vissa är för en typ av utveckling och andra är mot. Efter resultatet av identifierade teman analyseras detta till det teoretiska ramverket.

## 6.2.1 Tema 1. Bostäder

### 6.2.1.1 Bygg Bostäder på Heden

”Bostäder bör byggas på Heden” skapar trygghet, ekonomi & liv samt lättar på bostadsbrist” - (Göteborgs Stad 2017d s.2)

Detta citat taget från det första mötet med allmänheten och täcker in stora delar av vad många medborgare lyfter som en positiv aspekt med att bygga bostäder på delar av Heden. Det är framförallt den rådande situationen med bostadsbrist i Göteborg som framhålls som en anledning till att det hade varit positiv med utveckling av bostäder. Den positiva inställningen till bostadsbyggnation finns till stor del bland de dialoger som förts med allmänheten, både i fysiskt en även digitalt format. Via sociala medier framkom åsikter som:

“Bostäder!!! Detta är stadens bästa bostadsläge och det är en stor skam att denna plats mitt i hjärtat av Göteborg kommer att vara ful, öde och outnyttjad (förutom lite fotbollsparkande) i många år till. Bostäder ska i första hand byggas där människor helst vill bo och det är i centrum. Att bygga centralt är dessutom den miljömässigt bästa lösningen.” - Göteborgs Stad 2017f s.4

“Nybyggda bostäder! Bostadsbrist, rekordhög intresse för nyproduktion och det osannolika attraktiva läget skulle kunna bli Göteborgs nya MANHATTAN!” - Göteborgs Stad 2017f s.5

Dess två citat är bara ett urval av de många viljor av att bygga bostäder. Heden uppfattas idag av många från allmänheten som otrygg och outnyttjad (Göteborgs Stad 2017b). *Figur 7* visar på hur den stora grusplanen ser ut en vardag när det inte är ett evenemang på platsen.



*Figur 7. Heden anses av många vara en outnyttjad plats. Fotografi: David Hesslegård, 2021*

Uppfattningen att Heden skulle vara en “otrygg plats” delas inte av polis och socialtjänst framkommer det i de dialoger vilka genomfördes med representanter från dessa verksamheter. Räddningstjänsten menar att platsen inte prioriteras som ett problemområde i form av extra insatser och likande ut över de tillfällen vilka evenemang sker (Göteborgs Stad 2017g). Socialtjänst och polis menar att många av de problem så som nedskräpning, förstörelse och stölder vilka sker på Heden förekommer till följd av de aktiviteter som sker kring “området” Avenyn (ibid).

Även röster från allmänheten upplever att stora delen av den aktivitet som sker på Heden är kopplad till evenemang, träningar eller andra organiserade verksamheter och att platsen kan uppfattas som otrygg/icke tilltalande att röra sig på övrig tid (Göteborgs Stad 2017d & Göteborgs Stad 2017j). Det är dock inte bara allmänheten som är för bostadsbyggnation, även i samtal med ungdomsfullmäktige lyfts förslaget att Heden har varit en bra plats för framförallt studentbostäder (Göteborgs Stad 2017h).

#### **6.2.1.2 Bygg inte bostäder på Heden**

”Inga bostäder! Oförenlig med idrott, minskar ytor, inga privatägda byggnader på en plats för alla” - (Göteborgs Stad 2017d s.2)

Från båda mötena med allmänheten och dialogen via sociala medier är frågan om bostäder på Heden den som engagerade mest (Göteborgs Stad 2017d; Göteborgs Stad 2017f; Göteborgs Stad 2017j). Det fanns en stor grupp bland deltagarna från mötet med allmänheten som var kritiska till bostadsbyggnation på Heden. Det framfördes en oro för att bostadsbyggnation skulle förstöra Hedens signum som en öppen plats.

“Ett öppet Heden gör att man ser omkringliggande fasader ex de vackra på Sten Sturegatan.” - (Göteborgs Stad 2017i s.3).

Det uttrycktes även att finns en risk att bostäderna som byggs skulle bli exklusiva och dyra vilket skulle leda till att området blir utsatt för gentrifiering och social exkludering. Att bygga bostäder på Heden beskrivs som ett sätt att göra platsen mindre tillgänglig. Istället för att bygga på Heden så menade flera av deltagarna på mötet från allmänheten att det vore bättre att bygga i områden runt om. (Göteborgs Stad 2017d och Göteborgs Stad 2017j)

“Bostäder är hem för människor – därför är det fel att privatisera Heden på det viset. Heden är till för alla!...” (Göteborgs Stad 2017j s.2).



*Figur 8. Exempel på fotbollsplanens nyttjande av både organiserad och spontan aktivitet en fredagseftermiddag. Fotografi: Erika Löfquist 2021.*

Samma resonemang fördes även på mötet med idrottsaktörer som inte ifrågasätter Göteborgs bostadsbrist men som också menade att det finns bättre lämpade platser för bostadsbyggnation (Göteborg Stad 2017c). Representanterna från möten med idrottsaktörer står relativt eniga i att bostäder ej bör byggas då detta skulle vara skadligt mot evenemang och idrottsutövning vilket det är idag (se figur 8). Framförallt är man orolig över att det hade skapat en konflikt angående

bullerrestriktioner för de aktiviteter som bedrivs på Heden. Om inte ljudet från aktiviteter går att bygga bort riskerar dessa att behöva flytta på sig. I andra områden har idrotter fått restriktioner eller behövt flytta på sig på grund av klagomål från de närboende (Göteborgs Stad 2017j).

“Det är viktigt att Heden ska kunna fungera som plats för evenemang av olika slag. Det innebär att det måste finnas flexibilitet som inte begränsas av permanenta strukturer. Det måste finnas en balans mellan planerade ytor och fria ytor” - (Göteborgs Stad 2017i s.3)

Från dialogen med förenings och näringsliv är slutsatsen att man inte bör bygga bostäder på Heden (Göteborgs Stad 2017k). Många menar på att Göteborgs Stad har ett ansvar att inte ta bort offentliga rum för kommande generationer (ibid)

## **6.2.2 Tema 2. Rekreation och offentlig verksamhet**

### **6.2.2.1 Offentlig verksamhet**

Från medborgardialogerna har återkommande teman förekommit från olika grupper och representanter. Vi urskiljde tre stycken huvudteman genom den tematisk analysen som särskilt viktiga för Hedens funktion som ett offentligt rum, de är övergripande och kan i sig vara motsägelsefulla i form av att vissa är för en typ av utveckling och andra är mot. Efter resultatet av identifierade teman analyseras dessa.

Från de olika dialogerna framkommer det också att det finns människor vilka är negativt inställda till bostadsbyggnation på platsen men fortfarande vill se annan typ av bebyggelse. Exempelvis lyfts förslag som: Idrottsmuseum, föreningslokaler och äldreboende från allmänhet, idrotts aktörer samt näringslivet (Göteborgs Stad 2017d; Göteborgs Stad 2017j & Göteborgs Stad 2017k). Ett annat återkommande förslag vilket lyftes var att skapa en form av multisportarena vilken skulle möjliggöra att fler typer av idrotter kan utövas på Heden. Det är framförallt representanter från allmänheten vilka presentera detta förslag, även om det också lyfts från dialogen med eleverna på johannebergsskolan (Göteborgs Stad 2017d; Göteborgs Stad 2017e & Göteborgs Stad 2017j). De menar på att Hedens yta är tillräckligt stor för att behålla dess karaktär såsom det ser ut i dag i form av rekreation. Samtidigt som man kan skapa platser som kan bidra till att vara intressant till större delar av befolkningen.

Äldreboende, helst i hotellets byggnader om hotellverksamheten läggs ner. - (Göteborgs Stad 2017k s.3)

Från dialogen på bl.a. Johannebergsskolan framgår det att många elever vill att utvecklingen skall fokusera på att skapa platser i form av caféer, restauranger och affärer, detta delas av stora delar av allmänheten som deltar.

### 6.2.2.2 Rekreation

“Skapa en liten park mitt på Heden – en central yta långt ifrån trafiken.” (Göteborgs Stad 2017a s.15)



Figur 9. Grus yta mot Södra Vägen. Fotografi: David Hesslegård 2021.

Som man ser på figur 9 finns det stora ytor på Heden som för vissa kan uppfattas som tomma. Samtidigt menar många både idrottsrepresentanter men även allmänheten att det krävs flexibla ytor för att skapa förutsättningar till att genomföra av olika evenemang så som Gothia cup (Göteborgs Stad 2017d; Göteborgs Stad 2017j & Göteborgs Stad 2017k).

I samtal med idrottsföreningar lyfts det till viss del en positiv inställning till byggnationer på Heden dock inte bostäder då majoriteten anser att det skulle ha en negativ inverkan på idrottsutövandet (Göteborgs Stad 2017i). Istället lyfter man byggnationer av andra saker bl.a. omklädningsrum, informationscentrum och parker som en del i att ta till vara på Hedens potential såsom det är idag (Göteborgs Stad 2017k).



“Skapa ett tryggt stråk ”Heden-stråket” genom att förstärka stråket från Vasagatan. Längs stråket finns småserveringar, kulturella evenemang, bra motionsbyggnader för omklädning och en väl belyst park med motions slinga. - (Göteborgs Stad 2017j s.3)

Av träffarna med allmänheten framgår det att stora delar av de tillfrågade vill behålla Hedens karaktär relativt oförändrat (Göteborgs Stad 2017d & Göteborgs Stad 2017j). Man hänvisar till Hedens viktiga del i spontanidrotten och en plats att mötas på. Denna grupp förespråkar precis som idrottsrepresentanterna att om det skall byggas byggnader bör det vara låga byggnader vilka inte skapar barriärer på platsen eller gör Heden otillgänglig på några vis (Göteborgs Stad 2017d & Göteborgs Stad 2017j).

## 6.2.3 Tema 3. Tillgänglighet

### 6.2.3.1 Parkering



*Figur 10. Parkering Heden Sten Sturegatan. Fotografi: David Hesslegård 2021.*

Det finns idag ett antal ytor på Heden vilka är reserverade för parkering (*figur 10*). Under mötena med allmänheten fanns det ett engagemang för parkeringsfrågan och kollektivtrafikförbindelsen till Heden (Göteborgs Stad 2017d & Göteborgs Stad 2017j). Det finns många, precis som vid frågan om bostäder och rekreation, olika åsikter kring



parkeringarna. Från allmänheten och näringslivet presenteras ena sidan som menar att det inte kan bli färre parkeringen i centrum då det redan idag råder stor parkeringsbrist.

“Totala antalet platser får inte minska. Vi måste tänka i ett större sammanhang. Innerstan vill också bli av med parkeringar på Grönsakstorget och kring Vallgraven därför kan vi inte minska antalet parkeringar totalt sett.” (Göteborgs Stad 2017k s.2).

Den andra sidan menar att parkeringsytorna tar mycket plats i anspråk, är oetiska och skapar otrygghet. Lösningen presenteras dock sällan vara att ta bort parkeringen, diskussion kretsar i större utsträckning kring i vilken form parkeringsplatserna bör ha, parkeringar på markplan, parkeringshus eller i kombination med annan bebyggelse vilket nedanstående citat uttrycker:

“Parkering under jorden gör att ytorna kan behållas gröna.” - (Göteborgs Stad 2017d s.6).

“Parkering behövs i markplan men färre än idag. Handikapplatser behöver finnas i markplan. Helt emot parkering under jord eftersom det är otryggt. Det gäller även för utfarterna och infarterna.” - Göteborgs Stad 2017j s.8).

### **6.2.3.2 Kollektivtrafik**

När det kommer till kollektivtrafikförbindelser till Heden uttrycker flera deltagare från mötena med allmänheten att Heden är svåråtkomligt. Det framfördes önskemål om förbättrade kommunikationer med kringliggande förbindelser såsom busslinjer (*figur 11*). Samtidigt fanns det deltagare som ansåg att kollektivtrafiken är tillräcklig som den fungerar idag (Göteborgs Stad 2017d & Göteborgs Stad 2017j).



*Figur 11. Heden busshållplats. Fotografi: David Hesslegård 2021.*

Något som lyfts som förslag på flera olika håll kring debatten om Hedens stadsutveckling är att implementera en spårvagnssträcka över Heden (Göteborgs Stad, 2017a). De som var emot detta förslag menade att det skapar ett hinder för övrig användning och att det skulle kunna bli en barriär samt att det även är en säkerhetsrisk för framförallt barn och ungdomar på platsen.

“Det behövs bättre kommunikationer till Heden för att det ska vara tillgängligt för alla. Kollektivtrafiken vid Heden inte tillräckligt ihopkopplad med kringliggande kollektivtrafik” - (Göteborg Stad 2017a s.16).

## 7. Diskussion och analys

### 7.1 Genomförandet av medborgardialogerna på Heden

#### 7.1.1 Representation

Dialogerna som genomfördes i samband med Heden gjordes på inbjudan av Stadsbyggnadskontoret och genomfördes i lokaler tillhandahållna av dessa. Undantaget för detta var dialogen som ägde rum med högstadiel elever på Johannebergsskolan då dialogen skedde på skolan samt det digitala mötet via sociala medier. Även om det genomfördes relativt många dialoger var flera av dem slutna (krav på inbjudan) för deltagare. Det framgår inte hur många som deltog på de möten som riktade sig till allmänheten. Det framgår inte heller vilka metoder konsultbolagen haft för att försöka nå ut till alla olika samhällsgrupper. Men de öppna mötena för allmänheten var inte på något sett uppsökande eller målgruppsanpassade då de genomfördes i kommunens lokaler. Medborgardialoger uppfattas ofta från allmänheten som en sluten och professionaliserad process vilket skapar utmaningar i att nå ut till alla grupper i samhället. Det går alltid att utveckla och förbättra en dialog. Om konsultbolagen istället arbetat mer uppsökande och målgruppsanpassat mot de marginaliserade grupperna skulle utfallet från dialogerna kunnat spegla allmänhetens intressen bättre (Eriksson et al. 2021).

Förutsättningarna för att uttrycka sig ökas dock något i det faktum att man valde att ha en aktiv närvaro på sociala medier vilket kanske är ett av de nya och mest effektiva sätten att nå människor idag. Dock finns det mycket i det fysiska mötet vilket kan bli svårt att ersätta, såsom exempelvis möjligheten till dialog och diskussion mellan två parter. Det framgår genomgående att man varit noga med att många av de inbjudna parterna skall få egen tid att presentera sina visioner för området. På begäran av Stadsbyggnadskontoret gavs idrottsföreningar en relativ stor roll och mycket resurser gick till möten med dessa.

#### 7.1.2 Delaktighet

Medborgardialog Heden från 2017 är genomförd i ett tidigt stadium av utvecklingen av området och då brukar dialoger snarare ses som ett sätt för politiker att få en inblick i de representerades åsikt och tankar. Detta är speciellt av vikt gällande en plats som Heden vilket kan väcka mycket känslor och engagemang senare i planprocessen (Wiberg et al. 2015).

Göteborgs Stad har skapat relativt goda förutsättningar för delaktighet i denna utvecklingsprocess, i form av att initiera samtal och dialog i ett tidigt stadiet. Detta ger möjlighet till att påverka utfallet av kommande detaljplaner och visionsbilder. Utifrån det teoretiska ramverket presenterat har dialogen idag inte många likheter med Arnsteins (1969) första och andra steg (*Manipulation och Terapi*). Under samtalen har medborgare fått prata självständigt utan att bli påvisat manipulerade av en makthavare samt att åsikterna som framförts inte avfärdas direkt. Utifrån studien av genomförandet har processen fram tills idag störst likheter med det Arnstein benämner som information eller konsultation (Steg 3–4). I de möten som genomförts med allmänheten finns främst likheter med steg 3 (*information*) detta för att deltagarna har fått chans att uttrycka viljor och visioner för platsen. Det finns emellertid ingen fördjupad dialog. Deltagare från idrott och näringsliv har fått större inflytande, dels genom workshops vilka öppnar upp för samtal men även flertalet möten. Dessa aktörer har därför mer likheter med Arnsteins (1969) steg 4 (*konsultation*). Utifrån dialogen fram tills idag man säga att mycket av den problematik som presenteras i tidigare forskning är återkommande även här, medborgare får mindre inflytande i förhållande till större aktörer.

I SKL:s Delaktighetstrappa är *information* om möte det första steget. Detta är genomfört av dialogledarna och Stadsbyggnadskontoret på olika sätt, både genom inbjudan till möte men även information om tid och plats till allmänhet. Stadsbyggnadskontoret handlande kring dialogen är i dagsläget utifrån SKL:s delaktighetstrappa under steg 2 och 3 (*Konsultation & Dialog*). För allmänheten har ansträngning från aktörerna inte påvisats mer än en konsultations fas, det finns inga löften eller bestämmelser om fortsatta samtal förrän projektet faller under samråd. Det till antalet största engagemanget fanns via sociala medier vilket i detta fall utnyttjas som envägskommunikation utan respons på medborgares förslag. Stadsbyggnadskontoret har haft ett stort fokus på att involvera och engagera näringsliv och idrottsaktörer, samtalen mellan dessa grundade sig i en vilja att stärka tillförlitligheten mellan parterna. Vilket gör att stadsbyggnadskontorets insatser bör räknas till dialog steget eller på god väg dit.

## **7.2 Deltagarnas åsikter och betydelsen av det offentliga rummet**

Resultatet av de teman vi identifierade från de olika mötena visar på vikten och behovet av att upprätthålla en medborgardialog för att kunna samla in olika perspektiv om platsen för att senare använda som beslutsunderlag.

Många av de förslag som lyfts under dialogerna med allmänheten har en inriktning på byggnation av bostäder. Från näringsliv och idrottsaktörer lyfts en önskan av byggnationer av bl.a. idrottsarenor, museum eller andra kommersiella verksamheter. Alla dessa förslag har gemensamt en mer eller mindre grad av privatisering och inskränkning av ett idag offentligt rum. Vad detta kan få för inverkan på rummets demokratiska funktion är inte helt självklart. Byggnation av bostäder sätter ett ägandeskap på en yta och minskar tillgängligheten för allmänheten att utnyttja den. Denna utveckling är normativ och pågående process inte bara på Heden i Göteborg men i stora delar av västvärlden enligt Olsson (2018) & Franzén et al. (2016).

Idrottsarenor, museum och kommersiella verksamheter beskrivs vara ett alternativet till privata bostäderna (enligt allmänheten), platser att mötas kring. Det är dock oförenligt med Liebergs (1994) utgångspunkt för det offentliga rummet som alltid ”öppet” och tillgängligt för medborgarna. Även om dessa plaster har en mötesfunktion är det inte alltid öppna och tillgängliga. Arenor har ofta fysiska barriärer för att skapa ett inne och ett ute, det återfinns också ofta tidsrestriktioner för användandet i form av öppettider. Skulle dessa ytor också bygga på någon form av inträde skulle rummets demokratiska funktion som mötesplats mellan olika socioekonomiska grupper även inskränkas (Gehl 2011).

Vissa av förslagen som presenteras såsom att bygga ner parkering under mark kan i teorin stärka Hedens funktion som offentligt rum. Parkeringsplatserna idag är öppna ytor, men saknar mötesfunktion och räknas därför inte till ett offentligt rum (Gehl 2011). Hade dessa ytor frigjorts genom exempelvis förslaget att gräva ner parkering, hade ytorna kunnat få en mötesfunktion i form av en park eller liknande, vilket var återkommande förslag deltagarna. Många representanter både från idrottsaktörer och medborgare lyfte framförallt de mörka parkeringarna som en grund till otrygghet. Känslan av otrygghet gör att platsen vissa tider för vissa individer känns mindre tillgängliga. För att bevara Hedens funktion som offentligt rum är det viktigt att arbeta och hitta lösningar för dessa, då offentliga rum enligt Lieberg (1994) skalla vara tillgängligt för alla medborgare oavsett till på dygnet.

### **7.3 Sammanfattande diskussion**

Att genomföra dialoger som en proaktiv metod har många fördelar i förhållande till det lagstadgade samrådet vilket sker i anslutning till översiktsplaner eller detaljplaner. Ett samråd i förhållande till översiktsplanering är ofta abstrakt och inte alltid så lätt att få en tydlig bild av,

medans samråd i förhållande till detaljplanering ofta är relativt sent i processen då det redan finns fasta planer för området. Medborgare har därför i detta fall en god chans till att faktiskt påverka processen fram till detaljplanen presenteras i ett tidigare skede. Även om informations steget inte beskrivs som optimalt för deltagande (Arnstein 1969; SKL 2019)

finns det fortfarande positiva delar i form av att det ger inblick i planeringen, och är ett första steg till ökad delaktighet. Många studier kring medborgardialog gjorda av exempelvis Tahvilzadeh (2021) visar på att majoriteten av alla dialoger faktiskt inte når längre än informations och konsultations steg, vilket även vårt resultat tyder på.

Det har varit tydligt i alla åsikter och viljor i resultatet för studien att Heden är en plats fylld av mening, och att stadsutveckling av denna engagerar. De offentliga rummen är troligtvis en av de ytor som planerare och politiker har svårast att nå samsyn kring då åsikterna från medborgarna saknar konsensus och i många fall är motsägelsefulla. Vi menar att det kan vara lättare för politiker i många lägen att *inte* fatta ett beslut om utvecklingen eller bevarandet av ett offentligt rum, då det riskerar att möta ett stort missnöje. Det skulle kunna vara en del i varför utredningen om utvecklingen för Heden som påbörjades 2008 ännu inte resulterat i något beslutat förslag.

Till följd av att Heden har blivit en så viktig plats för Göteborgs invånare men också som ett varumärke för hela staden har intresset från företagsvärlden också väckts. Det kan finnas stora ekonomiska vinster att hämta genom att bebygga den centralt belägna mark som Heden utgör. Vårt resultat i form av att det med stor sannolikhet kommer göras förändringar av Heden följer den utveckling av offentliga som både Olsson (2018) och Franzén et al. (2016) påtalat varit normativt sedan tidigt 90-tal inom svensk stadsplanering. Många tidigare studier som riktat kritik till genomförandet av medborgardialoger, lyfter ofta att affärsintressen tenderar att få oproportionerligt mycket utrymme. I vår studie är likheten med detta att idrottsaktörer har fått större möjligheter till dialog är många medborgare. Hur detta sedan hanteras i planprocessen är dock inget denna studie kan förhålla sig till.

Eftersom det ännu inte upprättats någon detaljplan påverkar det i vilken utsträckning man kan uttala sig om slutgiltig delaktighet för projektet, då det kan komma att förändras beroende på framtida initiativ och hur samrådet i nästa fas planeringsprocessen. Utan fortsatt arbete med återkoppling och fler dialoger resulterar denna process i vad Arnstein (1969) skulle beskriva som "tokenism" alltså inget verklig inflytande i beslutsprocessen. Skulle Göteborgs Stad i

nästa steg av processen fortsätta med återkoppling och fler dialoger hade medborgare potentiellt kunnat uppnå mer verkligt inflytande och viss grad medbeslutande.

Fortsatt fokus för arbetet med medborgardialogen bör fokusera på problemlösande samtal utifrån alla de perspektiv som lyfts fram för utvecklingen av Heden. Där en mer djupgående dialog kan ge deltagarna en möjlighet att utveckla och möjligtvis förändra sina ståndpunkter för att kunna fatta gemensamma beslut.

## 8. Slutsats

Idén med medborgardialogerna är i sig positivt för demokratin och ger medborgarna möjlighet att få vara med i utformningen av sin egen stad.

Medborgardialogernas genomförande har bidragit till att deltagarna har fått en ökad förståelse för varandras perspektiv. Dialogens utformning i form av genomförandet av sammanlagt 10st dialogmöten har varit positivt för att skapa delaktighet i dialogen. Även att dialogen genomfördes innan framställandet av detaljplan ger goda förutsättningar för att förslagen skall få chans att påverka, i förhållande till det lagstadgade samrådet. I frågan om representation visar resultatet av studien att idrottsaktörer har till antalet möten sett större representation än andra aktörer och allmänhet. Studien av mötet med allmänheten tyder på en bristande representation från barnfamiljer och utrikesfödda. Förutsättningarna för dessa grupper fanns till viss del att delta genom exempelvis sociala medier men även genom mötena med allmänheten. Det fanns utrymme för att skapa bättre förutsättningar i form av att försöka nå de underrepresenterade grupperna. Studien placerar dialogerna i vad som enligt de teoretiska ramverken deltagandestegen och delaktighetstrappan benämner som informations- och konsultations stadie.

Utifrån den genomförda tematiska analysen presenteras tre kategorier av funktioner och utvecklingsmöjligheter för Heden som var återkommande under alla möten. Bostäder var ett av dessa teman, det fanns röster vilka talade både för och mot att bygga bostäder på Heden. Det andra temat presenterat var möjlighet till rekreation och offentlig verksamhet som en del av rummets funktion. Det sistnämnda temat bygger på Hedens funktion idag som till stor del består av parkeringsytor. Många menar att dessa bör användas på ett annat sätt och förespråkar bland annat att det finns möjligheter till mer kollektivtrafik på och till platsen. Den andra sidan menar dock på att en funktion vilken Heden har idag är att skapa tillgänglighet till och i Göteborg för bilister. I analysen av det offentliga rummet framkommer det att vissa förslag från aktörer och allmänheten kan ha en negativ inverka på Hedens demokratiska funktion, även om det bidrar till olika typer av mötesplatser.

Det kommer alltid finnas oliktankande inom civilsamhället, såväl som politiken, vilket innebär att oavsett vilket beslut som fattas, kommer det vara vissa som tjänar på det och andra som förlorar på det. För att medborgarnas förtroende till politiker och planerare inte ska brista ännu mer, krävs det mer samsyn från politiker att våga fatta svåra beslut.



## 9. Fortsatta studier

I Framtiden hade man kunnat genomföra en liknande studie som ovan när Heden är “färdigt”. Då hade man fått chansen att se dialog-förslagen i förhållande till den kommande detaljplanen men även hur Göteborgs Stad fortsatt inkludera och följa upp med samtal med både medborgare och aktörer. Kommer det vara så att vissa grupper har fått höras mest samt om de privata företag som presenterat förslag har fått chans att utveckla platsen? Det hade även varit intressant att göra en jämförelse mellan det offentliga rummet Heden och andra offentliga rum med andra funktioner än Hedens för att studera medborgares relation till denna.

Under studiens gång har en fråga vilken vi finner intressant väckts, det är återkommande i litteraturen att det offentliga rummet fyller en viktig demokratisk funktion. På samma sätt är det återkommande att medborgardialoger skall ses som en “hörnsten i demokratin” för att skapa ökad delaktighet i stadsplaneringen. Skulle man emellertid se till medborgarförslagen från vår studie ser man att “viljan” bland allmänheten till stor del är att på olika sätt och i olika nivåer privatisera det offentliga rummet. Skulle dessa förslag tas i beaktning skulle en demokratiskt ledd process leda till inskränkningar i en yta med viktig demokratisk funktion. Frågan vi ställer oss då är vilken av dessa “delar” av demokratin skall prioriteras i dagens stadsutveckling? Hur skall man förhålla sig till dessa utmaningar och vad är utfallet på de platser där dessa korrelerar historiskt.

# Källförteckning

Abrahamsson (2013). Vår tids stora samhällsömdaning – städers ökade roll för social hållbarhet (s.10-13). I Stenberg, Jenny, Abrahamsson, Hans, Benesch, Henric, Berg, Martin, Castell, Pål, Corkhill, Emma, . . . Tahvilzadeh, Nazem. (2013). Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling. Forskningsrådet Formas.

<https://gup.ub.gu.se/file/152685>

[Hämtad 2021-05-19]

Allmendinger & Tewdwr-Jones (2002). The Communicative Turn in Urban Planning: Unravelling Paradigmatic, Imperialistic and Moralistic Dimensions, *Space and Polity*, 6:1, 5-24. doi:

10.1080/13562570220137871

[Hämtad 2021-04-10]

Arnstein, S. (1969). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35:4, 216-224. doi:

10.1080/01944366908977225

[Hämtad 2021-04-11]

Boverket (2016). Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter.

[https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskrift-om-fortatning-av-stader-orter.pdf?fbclid=IwAR1rYCzQ7sB2n1\\_nHm6unF4casWZl1QjWeUfU43OrUV6icBIGrGFidQArSI](https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2016/ratt-tatt-en-ideskrift-om-fortatning-av-stader-orter.pdf?fbclid=IwAR1rYCzQ7sB2n1_nHm6unF4casWZl1QjWeUfU43OrUV6icBIGrGFidQArSI)

[Hämtad 2021-05-24]

Boverket (2020). Samråd om detaljplan vid ett standardförfarande.

<https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/detaljplaneprocessen/standardforfarande/samrad/>

[Hämtad 2021-03-29]

Boverket (2021). Medborgardialog.

[https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/medborgardialog/vad\\_ar/](https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/medborgardialog/vad_ar/)

[Hämtad 2021-05-20]

Bowen, G. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi:

10.3316/QRJ0902027

[Hämtad 2021-05-11]

Braun, V. & Clarke, V (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. doi:

[10.1191/1478088706qp063oa](https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa)

[Hämtad 2021-05-26]

Castell, P. (2013). Stegen och trappan: olika syn på deltagande. (s. 36–41). I Stenberg, Jenny, Abrahamsson, Hans, Benesch, Henric, Berg, Martin, Castell, Pål, Corkhill, Emma, . . . Tahvilzadeh, Nazem. (2013). *Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Forskningsrådet Formas.

<https://gup.ub.gu.se/file/152685>

[Hämtad 2021-05-19]

Corkhill, E., Fridén, A., & Heed Styffe, R. (2012). Democracy is hard to love. I Stenberg et al. *Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling* (s. 52–57).

Göteborg: Chalmers university of Technology.

<http://www.mellanplats.se/wpcontent/uploads/2013/06/FramtidenMellanplats2013smallest1.pdf>

[Hämtad 2021-05-07]

Denscombe, M. (2010). The good research guide [Elektronisk resurs] for small-scale social research projects. (4th ed.) Maidenhead: Open University Press.

[https://gu-se-primo.hosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/15agpbr/TN\\_pq\\_ebook\\_centralEBC287885](https://gu-se-primo.hosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/15agpbr/TN_pq_ebook_centralEBC287885)

[Hämtad 2021-04-22]

Eriksson, E., Fredriksson, A., & Sysner, J. (2021). Opening the black box of participatory planning: a study of how planners handle citizens' input, European Planning Studies. doi:

[10.1080/09654313.2021.1895974](https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1895974)

[Hämtad 2021-04-19]

Fainstein, S. (2000). New Directions in Planning Theory. Urban Affairs Review (Thousand Oaks, Calif.), 35(4), 451-478. doi:[10.1177/107808740003500401](https://doi.org/10.1177/107808740003500401)

[Hämtad 2021-04-11]

Flyvbjerg, B. (2003). Fem missförstånd om fallstudieforskning. Statsvetenskaplig Tidskrift, 106(3), 185–206.

<https://journals.lub.lu.se/st/article/view/2087>

[Hämtad 2021-05-20]

go:teborg. (u.å). Gothia Cup 2021.

<https://www.goteborg.com/evenemang/gothia-cup-2021>

[Hämtad 2021-04-30]

Göteborgs-Posten (2019). Utred Heden på nytt [bild].

<http://www.gp.se/1.18091462>

[Hämtad 2021-04-28]

Göteborg & co (2016). Strategisk analys av återkommande evenemang.

[https://goteborg.se/wps/PA\\_Pabolagshandlingar/file?id=8925](https://goteborg.se/wps/PA_Pabolagshandlingar/file?id=8925)

[Hämtad 2021-05-24]

Göteborgs Stad (2014). Bostadsförsörjning i Göteborg – nuläge och framtida inriktning  
[https://goteborg.se/wps/wcm/connect/513aff6b-ca52-47f3-87a9-da9b66349f05/2021+Riktlinjer+f%C3%B6r+bostadsf%C3%B6rs%C3%B6rjning+i+G%C3%B6teborg\\_2014\\_komprimerad.pdf?MOD=AJPERES](https://goteborg.se/wps/wcm/connect/513aff6b-ca52-47f3-87a9-da9b66349f05/2021+Riktlinjer+f%C3%B6r+bostadsf%C3%B6rs%C3%B6rjning+i+G%C3%B6teborg_2014_komprimerad.pdf?MOD=AJPERES)

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2016). Samrådsredogörelse.

[https://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planbygg.nsf/vyFiler/V%C3%A4stman%20-%20station%20Centralen-Plan%20-%20granskning-Samr%C3%A5dsredog%C3%B6relse/\\$File/05\\_Samradsredogorelse\\_ink\\_bilagor.pdf?OpenElement](https://www5.goteborg.se/prod/fastighetskontoret/etjanst/planbygg.nsf/vyFiler/V%C3%A4stman%20-%20station%20Centralen-Plan%20-%20granskning-Samr%C3%A5dsredog%C3%B6relse/$File/05_Samradsredogorelse_ink_bilagor.pdf?OpenElement)

[Hämtad 2021-06-09]

Göteborgs Stad (2017a). Dialog kring utvecklingen av Exercisheden Rapport del I av II.

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/rapport-dialog-om-hedens-utveckling-170310-.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017b). Heden.

[https://stadsutveckling.goteborg.se/projekt/heden/tidslinje/?fbclid=IwAR0rtmSMt\\_Ik0R6Fzf7z-9cTKo1mZCfHcl-pfAvNJ72bpkr8wxOTuhsygv8](https://stadsutveckling.goteborg.se/projekt/heden/tidslinje/?fbclid=IwAR0rtmSMt_Ik0R6Fzf7z-9cTKo1mZCfHcl-pfAvNJ72bpkr8wxOTuhsygv8)

[Hämtad 2021-04-11]

Göteborgs Stad (2017c). Anteckningar från möte #3 med Idrottsaktörer Heden (21 februari 2017).

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/3-idrottsaktorer-21februari.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017d). Dialogmöte Exercisheden Anteckningar från möte #1 med allmänheten (21 januari 2017).

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/1-allmanheten21januari.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017e). Dialogmöte Exercisheden anteckningar från workshop med elever 2017 från Elyseum, Johannebergsskolan, år 8 (15 mars 2017).

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/alla-bilder/dialog-exercisheden-johannebergsskolan-15-mars.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017f). Dialogmöte Exercisheden inkomna synpunkter via webben, Facebook och Instagram (10 januari - 21 februari 2017).

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/dialog-exercisheden-webben-facebook-instagram.pdf>

[Hämtad 2021-05-18]

Göteborgs Stad (2017g). Dialogmöte Exercisheden Anteckningar från möte om Säkerhet och trygghet (8 februari 2017)

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/1-polis-sakerhet-trygghet-8februari.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017h). Anteckningar från möte med Ungdomsfullmäktige (27 mars 2017).

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/alla-bilder/dialog-exercisheden-ungdomsfullmaktige-27-mars.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017i). Dialogmöte Exercisheden Anteckningar från möte #1 med Idrottsaktörer Heden (13 januari 2017)

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/1-idrottsaktorer-13januari.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017j). Dialogmöte Exercisheden Anteckningar från möte #2 med allmänheten (9 februari 2017).

<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/2-allmanheten-9-februari.pdf>

[Hämtad 2021-05-20]

Göteborgs Stad (2017k). Anteckningar från möte med Förenings- och näringslivet (18 januari 2017). <https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/1-foreningsochnaringsliv-18januari.pdf>

[Hämtad 2021-05-18]

Göteborgs Stad (2018). Bostäder.

<https://stadsutveckling.goteborg.se/bostader/>

[Hämtad 2021-05-24]

Göteborgs Stad (u.å.a). Heden Exercisheden.

<https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3agbg.page.bb7386fd-1152-47cb-9da4-d06bd7780a77&projektid=BN0320/13>

[Hämtad 2021-04-30]

Göteborgs Stad (u.å.b) Stadsutvecklingsprocessen.

<https://stadsutveckling.goteborg.se/stadsutvecklingsprocessen/>

[Hämtad 2021-05-26]

Göteborgs Stad (u.å.c) Anteckningar från dialog om Heden.

<https://stadsutveckling.goteborg.se/projekt/heden/nyheter/anteckningar-fran-dialog-om-heden/>

[Hämtad 2021-04-26]

Göteborgs Stad (u.å.d) Medborgardialog.

<https://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/sa-kan-du-paverka/medborgardialog?uri=gbglnk%3A201841716718802>

[Hämtad 2021-04-26]

Harvey, D. (2008). The right to the city. *New Left Review*, (53), 23.

<https://gu-se->

[primohosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/15agpbr/TN\\_wos000260719600002](https://gu-se-primohosted.exlibrisgroup.com/permalink/f/15agpbr/TN_wos000260719600002)

[Hämtad 2021-05-10]

Healey, P. (2003). Collaborative Planning in Perspective. *Planning Theory* (London, England), 2(2), 101-123. doi:

[10.1177/1473095203002200](https://doi.org/10.1177/1473095203002200)

[Hämtad 2021-04-11]

Lindholm (2012). Handbok i medborgardialog- Haninge kommun.

[https://dialogguiden.se/media/395-Medborgardialog\\_Haninge\\_Handboken.pdf](https://dialogguiden.se/media/395-Medborgardialog_Haninge_Handboken.pdf)

[Hämtad 2021-05-24]

Mattila, H. (2020). Habermas revisited: Resurrecting the contested roots of communicative planning theory. *Progress in Planning*, 141, Progress in planning, October 2020, Vol.141. doi:

<https://doi.org/10.1016/j.progress.2019.04.001>

[Hämtad 2021-04-11]

Olsson, L. (2018). The Neoliberalization of Municipal Land Policy in Sweden. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42(4), 633–650. doi:

[10.1111/1468-2427.12651](https://doi.org/10.1111/1468-2427.12651)

[Hämtad 2021-05-11]

Regeringen (u.å) Barnkonventionen som svensk lag.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/barnkonventionen-som-svensk-lag/>

[Hämtad 2021-05-11]

Sager, T. (2009). Responsibilities of theorists: The case of communicative planning theory. *Progress in Planning*, 72(1), 1-51. doi:

<https://doi.org/10.1016/j.progress.2009.03.002>

[Hämtad 2021-04-19]



SR (2009). Almstriden.

<https://sverigesradio.se/avsnitt/77706>

[Hämtad 2021-06-09]

Stenberg (2013). Medborgarens roll i planering - globalt och lokalt perspektiv (s.22-26). I Stenberg, Jenny, Abrahamsson, Hans, Benesch, Henric, Berg, Martin, Castell, Pål, Corkhill, Emma, . . . Tahvilzadeh, Nazem. (2013). Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling. Forskningsrådet Formas.

<https://gup.ub.gu.se/file/152685>

[Hämtad 2021-05-19]

Stenberg, Jenny, Abrahamsson, Hans, Benesch, Henric, Berg, Martin, Castell, Pål, Corkhill, Emma, . . . Tahvilzadeh, Nazem. (2013). Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling.

<https://gup.ub.gu.se/file/152685>

[Hämtad 2021-05-19]

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). (2019). Medborgardialog i styrning: För ett stärkt demokratiskt samhälle.

<https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-780-0.pdf>

[Hämtad 2021-04-16]

Tahvilzadeh, Nazem (2015). Understanding participatory governance arrangements in urban politics: idealist and cynical perspectives on the politics of citizen dialogues in Göteborg, Sweden. *Urban Research & Practice*, 8:2, 238-254. doi:

10.1080/17535069.2015.1050210.

[Hämtad 2021-05-27]

Tellnestam (u.å). Graphic Recording.

<https://tellnestam.files.wordpress.com/2015/01/informationsblad-graphic-recording-hemsida.pdf>

[Hämtad 2021-05-30]

UNDP (u.å). 11. Hållbara städer och Samhällen.

<https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-11-hallbara-stader-och-samhallen/>

[Hämtad 2021-03-13]

Wiberg, S. (2018). Lyssnandets praktik: Medborgardialog, icke-vetande och förskjutningar (PhD dissertation, KTH Royal Institute of Technology).

<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-228373>

[Hämtad 2021-05-19]

## Tryckta källor

Abrahamson Lofström, C. (2020). Kunskapssyn. I C. Abrahamson Lofström & B. Rombach (Red.), *Andra hjälpen: Allt du behöver veta för att skriva en uppsats*. (s. 43–54). Lund: Studentlitteratur.

Allmendinger, P. (2017). *Planning theory* (3rd ed., Planning, environment, cities (Palgrave Macmillan (Firm))).

Andersen, H (1994). Vetenskapsteori och metodlära – en introduktion, Studentlitteratur, Lund.

Cars, G. (2015). Medborgardialog ett verktyg för att stärka demokratin i samhällsplaneringen? (kapitel 8). I Lindholm, Oliveria och Wiberg (Red.). *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen* (s.135-142). (Arkus), 72)

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan : Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (Femte upplagan ed.).

Forester, John F. (1999). *The Deliberative Practitioner: Encouraging Participatory Planning Processes*. The MIT Press.

Franzén, M., Hertting, N., & Thörn, C. (2016). *Stad till salu : Entreprenörsurbanismen och det offentliga rummets värde*. Daidalos.

Gehl, J. (2011). *Life Between Buildings: Using public space*, Island Press.

Hague, C (2005). *Planning and Place Identity*. I: Hague, C. och Jenkins, P. (red.) *Place Identity, Participation and Planning*, pp. 3-17. London: Routledge

Lieberg, M. (1994). *Ungdomarna, staden och det offentliga rummet*. Ungdomar i skilda sfärer. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB, 1994, S. 187-234

Listerborn (2015) Medborgarinflytande - Om makt, genus och stadsutveckling. I Lindholm, Oliveria och Wiberg (Red.). *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen* (s.65-92). (Arkus), 72)

Newton W. N., & Doherty, P. (2013). The Challenges to Urban Sustainability and Resilience (kapitel 2). I Pearson, L. J., Newton, P. W., & Roberts, P. (Red) 2014. *Resilient sustainable cities: a Future*. Routledge.

Nyström, J., & Tonell, L. (2012). *Planeringens grunder: En översikt* (Tredje [utökade och uppdaterade] upplagan ed.).

Oliviera e Costas (2015). Slaget om staden - om urban rättviserörelser och inbjudet deltagande. I Lindholm, Oliveria och Wiberg (Red.). *Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen* (s.95-120). (Arkus), 72)

Tahvilzadeh (2021). Planeringens(re)publiken: medborgardialogens effekter. I PLAN planering och demokrati, våren 2021 (s.49-63). Utgivare Föreningen för samhällsplanerare (FFS).

Tahvilzadeh, N., & Kings, L. (2015). Under Pressure: Invited Participation amidst Planning Conflicts. Gualini, E., Mourato, J.M. & Allegra, M. (red.) (2015). *Conflict in the city: contested urban spaces and local democracy*. Berlin: Jovis.

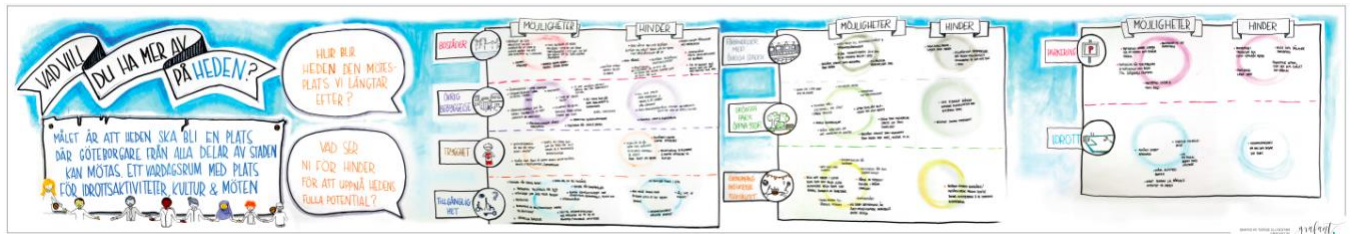
Patel, R & Davidson, B. (2019), Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning, femte upplagan, Studentlitteratur, Lund.

Wiberg, S., Lindholm, T., & Oliveira e Costa, S. (2015). Medborgardialog - demokrati eller dekoration?: Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen (s.9-21) (Skrift (Arkus), 72).

# Bilagor

## Bilaga 1.

Graphic Recording. Från Möte med allmänheten 21 januari.



Länk:<https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/grafant-21jan-allmanhet.pdf>

[Hämtad 2021.05.30]

## Bilaga 2.

Graphic Recording. Från möte med idrottsaktörer del II den 31 januari.



Länk:[https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/grafant-31jan\\_idrott.pdf](https://stadsutveckling.goteborg.se/siteassets/dokument/heden-dialog--pdf/grafant-31jan_idrott.pdf)

[Hämtad 2021.05.30]